

Sigorta Sektöründe Sermaye Yeterliliği ve Türk Sigorta Sektörünün Solvency II Kapsamında Değerlendirilmesi*

Emine ÖNER KAYA**
Semih Hüseyin TOKAY***
Bekir KAYA****

ÖZET

Çalışmada Türk sigorta sektöründe faaliyet gösteren sigorta ve reasürans şirketlerinin Solvency II'ye uyum konusundaki hazırlık seviyelerinin belirlenmesi ve Solvency II düzenlemelerinin Türk sigorta sektörü üzerinde beklenen etkilerinin tespit edilmesi amacıyla bir anket çalışması gerçekleştirilmiştir. Araştırma neticesinde, yabancı şirketlerin Solvency II'ye uyum konusundaki hazırlık seviyelerinin, yerli şirketlerden daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Benzer bir şekilde, orta ölçekli şirketlerin Solvency II'ye uyum konusundaki hazırlık seviyelerinin de, küçük ölçekli şirketlere göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Ayrıca, Solvency II'nin Türk sigorta sektörü üzerinde beklenen etkilerinin yüksek düzeyde olduğu, ancak söz konusu etkilerin şirketlerin faaliyet alanına, sermaye yapısına ve ölçeğine bağlı olarak anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sermaye Yeterliliği, Solvency II, Türk Sigorta Sektörü, Hipotez Testi.

JEL Sınıflandırması: G22, G32, G33.

Capital Adequacy in the Insurance Business, and Assessment of Turkish Insurance Sector within the Scope of Solvency II

ABSTRACT

A survey study was performed in order to ascertain the levels of preparation of the (re)insurance companies, operating in Turkish insurance sector, to Solvency II, and to determine the expected effects of the Solvency II arrangements on the Turkish insurance sector. As a result of the research, it has been ascertained that, levels of preparation of the foreign companies are higher than those of the domestic companies, in view of compliance with Solvency II. Similarly, it has further ascertained that, levels of preparation of the medium-scaled companies are higher than those of the small-scaled companies, in view of compliance with Solvency II. Furthermore, the effects of Solvency II on Turkish insurance sector are expected to be high; however, the aforementioned effects do not differ meaningfully in view of the scopes of operation, capital structures, and scales of the same companies.

Keywords: Capital Adequacy, Solvency II, Turkish Insurance Sector, Hypothesis Testing.

Jel Classification: G22, G32, G33.

* Bu çalışma, Prof. Dr. Semih Hüseyin Tokay'ın danışmanlığında, Emine Öner Kaya tarafından hazırlanan "Sigorta Sektöründe Sermaye Yeterliliği ve Türk Sigorta Sektörünün Solvency II Kapsamında Değerlendirilmesi" başlıklı doktora tezinden türetilmiştir.

** Arş. Gör. Dr. Emine Öner Kaya, Gazi Üniversitesi, Bankacılık ve Sigortacılık Yüksekokulu, eonerkaya@gmail.com

*** Prof. Dr. Semih Hüseyin TOKAY, Gazi Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, shtokay@gazi.edu.tr

**** Öğr. Gör. Bekir Kaya, Gazi Üniversitesi, Gazi Meslek Yüksekokulu, bekirkaya2012@gmail.com

1. GİRİŞ

Risk kavramı üzerine inşa edilmiş olan sigortacılıkta, öngörülemeyen risklerin gerçekleşmesine bağlı olarak sigorta şirketlerinin varlıkları yükümlülüklerinin gerisinde kalabilmektedir. Bu noktada sermaye yeterliliği kavramı ön plana çıkmaktadır. Sermaye yeterliliği, genel bir ifadeyle, bir sigorta ya da reasürans şirketinin varlıklarının yükümlülüklerini karşılayabilecek yeterlilikte olmasıdır (Sandström, 2011: 3). Sermaye yeterliliği düzenlemelerinin temel amacı, poliçe sahibi ve lehtarları korumak ve finansal piyasaların istikrarını sağlamaktır (Directive 2009/138/EC, Madde 27-28).

Sigorta şirketlerinin iflaslarının ve poliçe sahiplerinin mağduriyetinin önlenmesi amacıyla devlet otoriteleri sermaye yeterliliğine ilişkin çeşitli düzenlemeler getirmektedir. Avrupa Birliği'nde sermaye yeterliliğine ilişkin ilk düzenleme hayat dışı branşlarda 1973 yılında, hayat branşında ise 1979 yılında yapılmıştır. Sermaye yeterliliğine ilişkin söz konusu düzenlemelerin güncellemesi niteliğinde olan Solvency I düzenlemeleri, 2004 yılında yürürlüğe girmiştir ve halen yürürlüktedir. Ancak Solvency I sistemi, sermaye yeterliliği hesabında şirketlerin maruz kaldıkları nicel riskleri yeterince yansıtmaması, nitel riskleri ise hiç dikkate almaması gibi eksiklikler içermektedir (Swiss Re, 2006: 7). Sermaye yeterliliğinin tespitinde Solvency I'in yetersiz kalması Avrupa Birliği'nde yeni düzenlemeler yapılmasını gerektirmiştir. Aslında Solvency I, sigorta şirketleri için çok daha kapsamlı sermaye yeterliliği düzenlemeleri getiren Solvency II için bir geçiş süreci niteliğindedir.

Solvency II Direktifi, 22.04.2009 tarihinde Avrupa Parlamentosu'nda kabul edilmiş, 05.05.2009 tarihinde Avrupa Konseyi'nde onaylanmış ve 17.12.2009 tarihli Avrupa Birliği Resmi Gazetesi'nde yayımlanmıştır. Avrupa Birliği ülkelerinde ilk olarak 2010 yılında yürürlüğe girmesi planlanan ve daha önce de birkaç kez ertelenen Solvency II düzenlemelerinin uygulamaya geçiş tarihi sektördeki şirketlerin Solvency II uygulamalarına henüz tam olarak hazır olmamaları sebebiyle son olarak 01.01.2016 tarihine ertelenmiştir (EC, 2014).

Türkiye'de sigorta ve reasürans ile emeklilik şirketlerinin sermaye yeterliliği uygulamaları, "Sigorta ve Reasürans ile Emeklilik Şirketlerinin Sermaye Yeterliliklerinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik" ile düzenlenmiştir. Söz konusu yönetmeliğe göre şirketlerin gerekli özsermaye ve özsermaye tutarlarını hesaplaması gerekmektedir. Gerekli özsermaye tutarının hesaplanması için birinci yöntem ve ikinci yöntem olmak üzere iki farklı yöntem bulunmaktadır. Birinci yöntem, Avrupa Birliği'nde uygulanmakta olan Solvency I düzenlemeleri ile aynı hesaplamaları içermektedir. İkinci yöntem ise ABD'de uygulanmakta olan riske dayalı sermaye yaklaşımına benzer niteliktedir (Gür, 2009: 99). Türkiye'deki sermaye yeterliliği düzenlemelerine göre, gerekli özsermaye birinci ve ikinci yönteme göre belirlenen tutarlardan büyük olanıdır. Ayrıca hesaplanan özsermaye tutarının, gerekli özsermaye tutarının altına düşmemesi gerekmektedir.

Türkiye'deki mevcut sermaye yeterliliği düzenlemeleri bu şekilde olsa da, Avrupa Birliği'ne uyum süreci çerçevesinde gelecek yıllarda Türkiye'de de Solvency II sisteminin

uygulanması beklenmektedir. Çalışmada giriş bölümünün ardından yakın zamanda Avrupa Birliği'nde uygulanmakta olan mevcut sermaye yeterliliği düzenlemelerinin yerini alması beklenen Solvency II düzenlemelerine değinilmektedir. Daha sonra Türkiye'de Solvency II'ye uyum konusunda yapılan çalışmalar incelenmektedir. Son bölümde ise, Türk sigorta sektörünün Solvency II'ye uyum konusundaki hazırlık seviyesinin ve Türk sigorta sektörü üzerinde Solvency II'nin beklenen etkilerinin tespit edilmesi amacıyla gerçekleştirilen anket çalışmasına yer verilmektedir.

2. AVRUPA BİRLİĞİ SERMAYE YETERLİLİĞİ PROJESİ: SOLVENCY II

Solvency II, Avrupa Birliği mevcut sigorta direktiflerinin temel ve geniş kapsamlı bir incelemesi olup, sigorta ve reasürans şirketlerinin beklenmedik olaylara karşı bulundurması gereken sermaye tutarını belirlemeye yönelik düzenlemelere ilişkin köklü değişiklikler getirmektedir (Insurance Europe, 2014).

Solvency II Direktifi, Avrupa Ekonomik Alanı (EEA)'nda faaliyet gösteren, yıllık brüt yazılan prim geliri 5 milyon Avro'yu ve toplam teknik karşılıkları 25 milyon Avro'yu aşan bütün sigorta ve reasürans şirketlerine uygulanacaktır (Directive 2009/138/EC, Madde 4). Ölçek nedeniyle Solvency II Direktifi kapsamı dışında kalan sigorta ve reasürans şirketlerinin istedikleri takdirde Solvency II Direktifi'ni uygulama seçeneği bulunmaktadır.

Solvency II'nin en önemli özelliği, riske dayalı bir sistem olmasıdır. Sermaye gereksinimleri şirketlerin risk yapılarına ve bu risklerin nasıl yönetildiğine dayalı olarak belirlenecektir. Riske dayalı sistemle, sermaye, risklerin bulunduğu yerlere tahsis edilmeye çalışılmaktadır.

Solvency II Direktifi sadece sermaye gereksinimlerini tanımlamamakta, aynı zamanda şirketlerin risk yönetim sistemleri ve süreçleri kurmalarını da gerektirmektedir. Solvency II'nin amacı, sigorta şirketlerinin bulundurması gereken sermaye seviyesini artırmak değildir. Solvency II, risk değerlendirmesi ve sermayenin etkin dağıtımını konusunda daha yüksek bir standart sağlamayı hedeflemektedir.

Solvency II'nin bir diğer özelliği kural bazlı değil, ilke bazlı bir sistem öngörmesidir. Solvency II kapsamında sigorta ve reasürans şirketlerinin kurallardan ziyade düzenleyici ilkeleri karşılama gerekmektedir (Buckham vd., 2011: 73). Solvency II, bazı risklerin ek sermaye tahsisi yerine iyi yönetim yoluyla daha etkin yönetilebileceğini kabul etmektedir. Buna benzer bir başka ilke, Solvency II'nin sigorta ve reasürans şirketlerine, denetim otoritelerinden onay alınması koşuluyla, hedef sermaye gereksiniminin hesaplanması için kısmen ya da tamamen kendi iç modellerini kullanma olanağı sağlamasıdır.

Solvency II, varlık ve yükümlülüklerin değerlemesi için ekonomik ilkelere dayalı bir yaklaşım benimsemektedir. Solvency II Direktifi'nde, özellikle sermaye yeterliliği yükümlülüklerinin, tüm bilançonun ekonomik değerlemesine dayanılarak belirlenmesi gerektiği yer almaktadır. Söz konusu yaklaşım, bilançonun hem varlık hem de yükümlülük tarafından kaynaklanan risklerin göz önüne alınarak sermaye gereksinimlerinin belirlenmesini

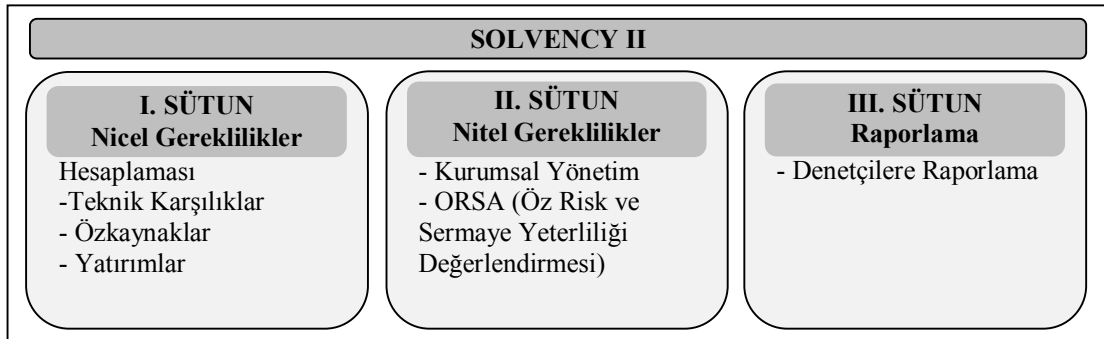
gerektirmektedir. Bu doğrultuda varlıklar ve yükümlülükler piyasa değerleri ile değerlendirilecektir. Piyasa değerinin olmaması durumunda ise piyasa uyumlu değer kullanılacaktır.

Genel hatlarıyla Solvency II'nin Avrupa Birliği sermaye yeterliliği sistemine ilişkin getirdiği köklü değişiklikler şunlardır (CEA, 2010: 17):

- Varlık ve yükümlülüklerin piyasa değeri veya piyasa uyumlu değer ile değerlendirilmesi
- Tüm ölçülebilir riskleri ve bu riskler arasındaki ilişkileri kapsayan ekonomik bilanço yaklaşımı
- Risk yönetimine odaklanması
- Hedef sermaye gereksinimi seviyesinde başlayan ve asgari sermaye gereksinimi seviyesinde sona eren müdahale merdiveni
- Sigorta ve reasürans gruplarının denetimi ve
- Risk yapısının tam olarak bildirilmesi ile sağlanan piyasa disiplini.

Solvency II, bankacılık sektörü için geliştirilen Basel II düzenlemelerine benzer bir şekilde, üç sütunlu bir yapıdan oluşmaktadır. Ancak iki düzenleme arasındaki benzerlikler oldukça sınırlıdır. Çünkü sigorta sektörünün iş modeli ile bankaların iş modeli arasında büyük farklılıklar bulunmaktadır (Sandström, 2011: 340).

Birinci sütun, ölçülebilir riskler için bulundurulması gereken sermaye tutarına ilişkin hesaplamaları içermektedir. Risk esaslı sermaye yeterliliği hesaplamaları çerçevesinde asgari sermaye gereksinimi (MCR) ve hedef sermaye gereksinimi (SCR) olmak üzere iki farklı sermaye yeterliliği seviyesi bulunmaktadır. Teknik karşılıklar, özkaynaklar ve yatırımlar da birinci sütun kapsamında yer almaktadır. İkinci sütun, birinci sütunda hesaplanamayan nitel riskleri ve denetim konularını içermektedir. Üçüncü sütun ise raporlama ve kamuya açıklama ile ilgilidir.

Kaynak: Acar, Onur (2007), Avrupa Birliği Solvency II Projesi, TSRSB, s.18.

Şekil 1: Solvency II'nin Üç Sütunlu Yapısı

Üç sütun her ne kadar ayrı ayrı ifade edilmiş olsa da, bu sütunlar arasında açık bir etkileşim bulunmaktadır ve bunların birbirinden bağımsız olarak değerlendirilmemesi gerekmektedir. Sonuçta Solvency II'nin en önemli hedefi, tüm sigorta ve reasürans şirketlerinin sermaye yeterliliğini değerlendirmek için gerekli olan ve risk odaklı bir yaklaşımı esas alan araç ve yetkilerin denetim otoritelerine sağlanmasıdır (Buckham vd., 2011: 77-78). Dolayısıyla Solvency II sistemi sadece birinci sütunda yer alan nicel unsurları değil, sigorta şirketlerinin risk seviyesini etkileyen kurumsal yönetim, iç kontrol sistemi, öz risk ve mali yeterlilik değerlendirmesi, yönetim kapasitesi, risk izleme süreçleri gibi niteliksel yönleri de kapsayacaktır. Sigorta şirketleri tarafından uygulanan risk ölçüm ve yönetim süreçlerinin şeffaflığı ise üçüncü sütundaki açıklama gereklilikleri ile sağlanmaktadır.

3. TÜRKİYE'DE SOLVENCY II'YE UYUM KONUSUNDA YAPILAN ÇALIŞMALAR

Türkiye'nin henüz Avrupa Birliği üyesi olmaması nedeniyle Solvency II düzenlemelerine uyum zorunluluğu bulunmamaktadır. Ancak, Türk sigorta sektöründe yer alan doğrudan ve dolaylı yabancı payının %50'yi aşmış olması ve yabancı sermaye sahiplerinin ağırlıklı olarak Avrupa Birliği'nde faaliyet göstermesi nedeniyle Solvency II düzenlemelerinin Türk sigorta sektörünü de etkilemesi beklenmektedir. Ayrıca Solvency II'nin getirdiği yenilikler ile riske daha duyarlı ve şeffaf bir organizasyon yapısına sahip olacak Avrupa Birliği sigorta ve reasürans şirketleriyle rekabet edebilmek için, söz konusu düzenlemelerin takip edilerek uyum sağlanması önümüzdeki yıllarda kaçınılmaz görülmektedir (Gür, 2009: 146).

Solvency II'ye uyum sürecinde Türk sigorta sektörü için bir yol haritası oluşturulması, Solvency II düzenlemelerinin Türk sigorta sektörü üzerindeki muhtemel etkilerinin tespit edilmesi, sayısal etki çalışmalarının gerçekleştirilmesi, sektörde Solvency II'ye ilişkin bir bilgi birikiminin oluşturulması ve diğer ülke uygulamalarının incelenmesi gibi amaçlarla, 2009 yılında Hazine Müsteşarlığı'nca 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu'nun 33. maddesine dayanılarak "Solvency II İhtisas Komitesi" oluşturulmuştur. Komite üyeleri, Hazine Müsteşarlığı, Türkiye Sigorta, Reasürans ve Emeklilik Şirketleri Birliği, Aktüerler Derneği, bağımsız denetim şirketleri ve sektör temsilcilerinden oluşmaktadır.

Avrupa Birliği'nde, Solvency II düzenlemelerinin uygulanabilirliğini ve sigorta ve reasürans şirketleri üzerindeki sayısal etkilerini görmeye yönelik olarak gerçekleştirilen sayısal etki çalışmalarının birincisi 2005 (Ekim-Aralık) yılında, ikincisi 2006 (Mayıs-Temmuz) yılında, üçüncüsü ise 2007 (Nisan-Haziran) yılında gerçekleştirilmiştir. Söz konusu sayısal etki çalışmalarına Türk sigorta sektöründen beklenen katılım sağlanamamıştır. Bunun nedenleri arasında, uygulama esaslarının şirketler tarafından anlaşılammış olması ve gerekli modellemelerin kullanımına yönelik bilgi ve pratiğin oluşturulamaması yer almaktadır (Berk ve Berk, 2010: 267). Solvency II İhtisas Komitesi'nin kurulmasının ardından, Avrupa Birliği'nde 2008 (Nisan-Temmuz) yılında yapılan dördüncü sayısal etki çalışması (QIS4)'nın Türk sigorta sektöründe de uygulanması kararı alınmıştır. Söz konusu çalışma ile sektörde

Solvency II hakkında bir bilgi birikiminin oluşturulması, Solvency II'nin Türk sigorta sektörü üzerindeki muhtemel sayısal etkilerinin tespit edilmesi ve çalışmanın uygulanması sırasında karşılaşılan sorunların çözümü için alınması gereken tedbirlerin ortaya koyulması amaçlanmıştır.

QIS4'e 5'i hayat, 4'ü hayat dışı ve 1'i reasürans şirketi olmak üzere, Solvency II İhtisas Komitesi'nce gönüllülük esasına dayanılarak seçilen 10 adet şirket (Allianz Sigorta, Allianz Hayat ve Emeklilik, Milli Reasürans, Yapı Kredi Sigorta, Ergo Sigorta, Anadolu Hayat Emeklilik, AvivaSA Emeklilik ve Hayat, Axa Sigorta, Axa Hayat ve Emeklilik ve Yapı Kredi Emeklilik) katılmıştır. 2009 yılı Eylül ayında başlatılan QIS4, 2010 yılı Mayıs ayında tamamlanmış olup, çalışmaya katılan 10 şirketten 9'unun göndermiş olduğu hesaplamalar sonucunda, şirketlerin mevcut sermaye yeterliliği mevzuatı kapsamında hesaplanan gerekli özsermaye tutarlarının, dördüncü sayısal etki çalışması sonucunda bulunan hedef sermaye gereksinimi (SCR) ile asgari sermaye gereksinimi (MCR) tutarları arasında gerçekleştiği görülmüştür (Avcioğlu, 2011).

QIS4'ün ardından, Hazine Müsteşarlığı, Avrupa Birliği'nde Ağustos-Kasım 2010 tarihleri arasında gerçekleştirilen beşinci sayısal etki çalışması (QIS5)'nin Türk sigorta sektöründe de uygulanmasına karar vermiştir. Ancak QIS4 ile kazanılan bilgi ve tecrübenin tüm sektör ile paylaşılması amacıyla, QIS5'in tüm sektörün katılımıyla gerçekleştirilmesine karar verilmiştir.

Türk sigorta sektörünün Solvency II'ye uyumunun değerlendirilmesi ve Solvency II'ye hazır hale getirilmesi amacıyla Aralık 2010 - Mayıs 2011 tarihleri arasında gerçekleştirilmesi öngörülen QIS5'e, dördüncü sayısal etki çalışmasına katılan şirketler hem katılımcı hem de danışman şirket olarak katılmışlardır (Avcioğlu, 2010: 15-18). QIS5 sonuçlarına göre, Türk sigorta sektörünün ortalama sermaye yeterliliği rasyosu, Avrupa Birliği ortalama sermaye yeterliliği rasyosuna (%165) benzer bir şekilde, %159 olarak tespit edilmiştir. Şirketlerin %17'sinin asgari sermaye gereksinimini, %46'sının ise hedef sermaye gereksinimini karşılayamadığı tespit edilmiştir. Avrupa Birliği'nde QIS5 sonuçlarına göre, asgari sermaye gereksinimini karşılayamama oranı %4,7, hedef sermaye gereksinimini karşılayamama oranı ise %15 olarak gerçekleşmiştir. QIS5'e katılan 13 hayat ve emeklilik şirketinden 6'sı, 7 hayat sigortası şirketinden 4'ü ve 26 hayat dışı sigorta şirketinden 11'i hedef sermaye gereksinimini karşılayamamıştır (Gül vd., 2011: 14-15).

4. TÜRK SİGORTA SEKTÖRÜ ÜZERİNDE SOLVENCY II'NİN BEKLENEN ETKİLERİNİN ARAŞTIRILMASI

Çalışmanın bu bölümünde araştırmanın amacına, yöntemine, bulgu ve yorumlara yer verilmektedir.

a. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın temel amacını, Türk sigorta sektörünün Solvency II'ye uyum konusundaki hazırlık seviyesinin belirlenmesi ve Türk sigorta sektörü üzerinde Solvency II'nin beklenen etkilerinin tespit edilmesi oluşturmaktadır. Bu doğrultuda incelenen araştırma soruları aşağıda ifade edilmektedir:

- Türk sigorta sektörünün Solvency II'ye uyum konusundaki hazırlık seviyesi ne düzeydedir?
- Türk sigorta sektörü üzerinde Solvency II'nin beklenen etkileri ne düzeydedir?
 - Türk sigorta sektörü üzerinde Solvency II'nin beklenen genel etkileri ne düzeydedir?
 - Solvency II'nin şirketlerin sermayesi üzerinde beklenen etkileri ne düzeydedir?
 - Solvency II'nin şirketlerin ürün arzı ve fiyatlama politikaları üzerinde beklenen etkileri ne düzeydedir?
 - Solvency II'nin şirketlerin organizasyon yapısı ve kurumsal yönetim sistemi üzerinde beklenen etkileri nelerdir?
 - Solvency II'nin şirketlerin açıklama gereklilikleri üzerinde beklenen etkileri ne düzeydedir?

Yukarıda ifade edilen araştırma sorularından elde edilen bilgiler kullanılarak; Solvency II'ye geçiş ile ilgili hazır bulunma düzeyi ve Solvency II'nin etkileri bakımından, şirketlerin faaliyet alanına göre (hayat ve hayat dışı şirketler arasında), şirketlerin sermaye yapısına göre (yerli ve yabancı şirketler arasında) ve şirketlerin ölçeğine göre (küçük ve orta ölçekli şirketler arasında) anlamlı bir farklılık olup olmadığı da araştırılmıştır.

b. Araştırmanın Yöntemi

Çalışmanın bu kısmında araştırmanın modeline, evren ve örnekleme, veri toplama araçlarına ve verilerin toplanması ve çözümlenmesine ilişkin bilgilere yer verilmektedir.

i. Araştırmanın Modeli

Geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımına “tarama araştırmaları” denilmektedir. Bu araştırmalarda, araştırmaya konu olan birey, nesne, olay kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılmakta ve bunları herhangi bir şekilde değiştirme, etkileme çabası gösterilmemektedir (Karasar, 1995: 105-109). Bu araştırmada, Türk sigorta sektörünün Solvency II'ye uyum konusundaki hazırlık seviyesi ve Türk sigorta sektörü üzerinde Solvency II'nin beklenen etkileri tespit edilmeye çalışıldığından bu araştırma, tarama araştırma modeli olarak değerlendirilebilir.

ii. Araştırmanın Evreni ve Örnekleme

Araştırmanın evrenini, Türkiye'de faaliyet gösteren sigorta ve reasürans şirketleri oluşturmaktadır. 2011 yılı sonu itibarıyla Türkiye'de sigorta sektöründe toplam 59 şirket

faaliyet göstermektedir. Bu şirketlerin 35'i hayat dışı, 8'i hayat, 15'i hayat ve emeklilik ve biri de reasürans alanında faaliyet göstermektedir. Bu şirketlerden ikisi, merkezi yurtdışında bulunan bir şirketin şubesi olarak Türkiye'de faaliyet gösterdiği için araştırma kapsamına dahil edilmemiştir. Dolayısıyla anket formu 57 sigorta şirketine ulaştırılmış ve bu şirketlerin 49'undan geri dönüş sağlanmıştır. Örneklem büyüklüğü $n = 49$ olup, bu büyüklük, şirket sayısı bakımından sektörün %86'sını, prim büyüklüğü bakımından ise sektörün %97'sini temsil etmektedir.

Araştırmaya katılan sigorta ve reasürans şirketi yöneticilerinin %34,7'si muhasebe / finansal raporlama alanında, %26,5'i risk yönetimi alanında, %22,5'i aktüerya alanında ve %16,2'si diğer alanlarda (fon yönetimi, iç kontrol, iç denetim, reasürans vd.) görev yapmaktadır. Yöneticilerin yaklaşık %60'ının 11 yıl ve üzerinde deneyime sahip olması ise, söz konusu çalışma alanlarında deneyimli olduklarını göstermektedir.

Anket çalışması kapsamında, şirketlerin sermaye yapısı içinde yabancı sermayenin payının %50 ve üzerinde olduğu şirketler, yabancı şirket olarak değerlendirilmektedir. Bu doğrultuda, araştırmaya katılan şirket yöneticilerinin 31'i Türkiye'de faaliyet gösteren yabancı şirketleri, 18'i ise yerli şirketleri temsil etmektedir. 2011 yılı sonu itibarıyla Türkiye'de faaliyet gösteren ve anket çalışması kapsamına alınan 57 sigorta ve reasürans şirketinden 35'i %50 ve üzeri yabancı sermaye payına sahip olduğundan, katılımcı sayısı, Türkiye'de faaliyet gösteren yabancı sermayeli şirketlerin %89'unu ve yerli şirketlerin %82'sini temsil etmektedir.

Araştırma kapsamına alınan 57 sigorta ve reasürans şirketinden 33'ü hayat dışı sigortacılık, 23'ü hayat sigortacılığı ve biri de reasürans alanında faaliyet gösterdiğine göre, katılımcı sayısı, Türkiye'de faaliyet gösteren hayat dışı sigorta şirketlerinin %85'ini ve hayat sigortası şirketlerinin %87'sini temsil etmektedir.

Tablo 1: Araştırmaya Katılan Sigorta ve Reasürans Şirketlerinin Sınıflandırılması

		Şirketin Faaliyet Alanı			Toplam
		Hayat dışı	Hayat	Reasürans	
Şirketin Sermaye Yapısı	Yerli	10	7	1	18
	Yabancı	18	13	0	31
Toplam		28	20	1	49
Şirketin Ölçeği	Küçük	12	20	0	32
	Orta	16	0	1	17
Toplam		28	20	1	49

Avrupa Birliği'nde gerçekleştirilen ikinci ve takip eden sayısal etki çalışmalarında, şirketlerin küçük, orta ve büyük ölçekli olarak sınıflandırılması, Avrupa Sigorta ve Emeklilik

Denetleyicileri Komitesi (CEIOPS¹) tarafından belirlenen ölçütlere göre yapılmıştır. Buna göre, hayat sigortası şirketleri için yapılan sınıflandırmada, toplam teknik karşılıkları 1 milyar Avro'nun altında kalan şirketler küçük ölçekli, 10 milyar Avro'nun üzerinde olan şirketler büyük ölçekli ve 1 ile 10 milyar Avro arasında olan şirketler orta ölçekli olarak ifade edilmektedir. Hayat dışı sigorta şirketleri için yapılan sınıflandırmada ise, brüt yazılan prim tutarı 100 milyon Avro'nun altında kalan şirketler küçük ölçekli, 1 milyar Avro'nun üzerinde olan şirketler büyük ölçekli ve 100 milyon ile 1 milyar Avro arasında olan şirketler orta ölçekli olarak ifade edilmektedir. Araştırmaya katılan şirketlerin küçük, orta veya büyük ölçekli olduklarını belirlemek amacıyla, şirketlerin mali tablo ve dipnotları incelenerek 2011 yılı brüt yazılan prim tutarlarının ve toplam teknik karşılıklarının CEIOPS'un belirlediği ölçütler doğrultusunda hazırlanan aralıklardan hangisine girdiği tespit edilmiştir. Sonuçta, araştırmaya katılan hayat dışı sigorta şirketlerinden 12'sinin küçük ölçekli, 16'sının ise orta ölçekli olduğu tespit edilmiştir. Araştırmaya katılan hayat sigortası şirketlerinin ise tamamının küçük ölçekli olduğu tespit edilmiştir. Bu sınıflandırmaya göre, araştırmaya katılan şirketlerden 32'si küçük ölçekli, 17'si ise orta ölçekli şirket olarak ifade edilmektedir.

iii. Veri Toplama Yöntemi

Bu araştırmanın verileri, anket yöntemi ile toplanmıştır. Anket formu tarafımızca geliştirilmiş olup üç bölümden oluşmaktadır. Anket formunun birinci bölümünde yöneticiler ve şirketler ile ilgili genel bilgiler yer almaktadır. İkinci bölümde şirketlerin Solvency II'ye uyum konusundaki hazırlık seviyelerine ilişkin beşli derecelendirilmiş 16 madde yer almaktadır. Üçüncü bölümde ise Solvency II'ye geçişin Türk sigorta sektörü üzerinde beklenen etkilerine ilişkin beşli derecelendirilmiş toplam 43 madde “genel etkiler”, “sermaye üzerinde beklenen etkiler”, “ürün arzı ve fiyatlandırma politikası üzerinde beklenen etkiler”, “organizasyon yapısı ve kurumsal yönetim sistemi üzerinde beklenen etkiler” ve “açıklama gereklilikleri üzerinde beklenen etkiler” başlıkları altında yer almaktadır.

Anket formunun geliştirilmesi amacıyla öncelikle literatür taraması gerçekleştirilmiş ve deneme amaçlı maddeler oluşturulmuştur. Oluşturulan maddelerin anlaşılabilirliğinin ve uygunluğunun belirlenmesi amacıyla ilk olarak Solvency II İhtisas Komitesi üyesi iki şirket temsilcisiyle ön görüşme yapılmış; şirket temsilcilerinin görüşleri doğrultusunda düzeltmeler gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın sağlıklı ve güvenilir sonuçlara ulaşması açısından, Solvency II İhtisas Komitesi üyesi olan şirket temsilcilerine ve her bir şirketin beşinci sayısal etki çalışması proje yöneticilerine ulaşılmaya çalışılmıştır. Türk sigorta sektörünün Solvency II'ye uyum konusundaki hazırlık seviyesinin belirlenmesine ve Türk sigorta sektörü üzerinde Solvency II'nin beklenen etkilerinin tespit edilmesine ilişkin anket formu, Türkiye'de hedef kitleyi de oluşturan 49 sigorta ve reasürans şirketi yöneticisine uygulanmıştır. Ön uygulama için benzer özellik taşıyan örneklem bulunmadığından geçerlik ve güvenilirliğe ilişkin kanıtlar, asıl uygulama verilerinden elde edilmiştir.

¹ Ocak 2011 itibarıyla, Avrupa Sigorta ve Emeklilik Denetleyicileri Komitesi (CEIOPS)'nin yerini Avrupa Sigorta ve Mesleki Emeklilik Kurumu (EIOPA) almıştır.

iv. Verileri Çözümleme Yöntemleri

Türk sigorta sektörünün Solvency II'ye uyum konusundaki hazırlık seviyesinin belirlenmesine ve Türk sigorta sektörü üzerinde Solvency II'nin beklenen etkilerinin tespit edilmesine ilişkin anket formunda yer alan her bir bölüm için açımlayıcı faktör analizi (AFA) uygulanmıştır. AFA, sosyal bilimlerde ölçek geliştirme ya da uyarlama çalışmalarında yapı geçerliğine ilişkin kanıt elde etmek amacıyla en sık kullanılan tekniklerden biridir (Çokluk vd., 2010: 177). AFA, çok sayıda değişkenden (maddeden) bu değişkenlerin birlikte açıklayabildikleri az sayıda tanımlanabilen anlamlı yapılara ulaşmayı hedeflemektedir (Büyükoztürk, 2012: 123).

Elde edilen verilerin faktör analizine uygun olup olmadığının belirlenmesi amacıyla öncelikle Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) testi ve Bartlett küresellik testi yapılmaktadır. KMO değerinin yüksek olması, ölçekteki her bir değişkenin, diğer değişkenler tarafından mükemmel bir şekilde tahmin edilebileceği anlamına gelmektedir (Çokluk vd., 2010: 207). Bartlett küresellik testi ise, değişkenler arasında yeterli oranda ilişki olup olmadığını göstermektedir (Sipahi vd., 2008: 79).

Açımlayıcı faktör analizinin yapılmasının ardından, geliştirilen her bir ölçeğin (faktörün) güvenilirliğinin bulunması gerekmektedir. Güvenirlik analizi yapılırken Alpha modeli kullanılmıştır. Cronbach's Alpha değeri, faktör altındaki maddelerin toplamdaki güvenilirlik seviyesini göstermektedir (Sipahi vd., 2008: 89). Alfa (α) katsayısının 0,60 ve üzerinde olduğu durumlarda ölçek güvenilir kabul edilmektedir (Kalaycı, 2009: 322-330).

Her bir ölçeğin geçerlik ve güvenilirliğinin incelenmesinin ardından, verilerin araştırmanın problemleri doğrultusunda çözümlenmesinde öncelikle değişkenlere ilişkin aritmetik ortalama ve standart sapma gibi betimsel istatistikler hesaplanmıştır. Verilerin çözümlenmesinde, verilerin normal dağıldığı durumlarda ilişkisiz ölçümlerde t testi, normallik varsayımının sağlanmadığı durumlarda ise Mann Whitney U testi kullanılmış; sonuçlar tablolaştırılarak yorumlanmıştır. İlişkisiz ölçümlerde t-testi, iki bağımsız grubun ortalamalarının birbirinden farklı olup olmadığını test etmek amacıyla kullanılan istatistiksel analiz yöntemidir (Sipahi vd., 2008: 118). Mann-Whitney U testi ise, ilişkisiz ölçümlerde t-testinin parametrik olmayan alternatifidir.

c. Bulgular ve Yorumlar

Türk sigorta sektörü üzerinde Solvency II'nin beklenen etkilerinin tespit edilmesine ilişkin iki temel problem ve bu temel problemlere dayalı alt problemlerin oluşturulduğu bu araştırmada, bulgu ve yorumlara söz konusu problemler ve alt problemler doğrultusunda yer verilmektedir.

i. Türk Sigorta Sektörünün Solvency II'ye Uyum Konusundaki Hazırlık Seviyesi

Türk sigorta sektöründe faaliyet gösteren şirketlerin Solvency II'ye uyum konusundaki hazırlık seviyesinin belirlenmesi amacıyla 16 madde oluşturulmuştur. Araştırmaya katılan

yöneticilerden biri, Solvency II'ye uyum konusundaki hazırlık seviyelerine ilişkin soruları yanıtlamamayı tercih ettiğinden, açımlayıcı faktör analizi sigorta ve reasürans şirketlerinde görev yapmakta olan 48 yöneticinin yanıtları doğrultusunda gerçekleştirilmiştir. Açımlayıcı faktör analizi için öncelikle KMO testi yapılmış ve hesaplanan 0,82 değeri ile örneklemin faktör analizi için uygun olduğu belirlenmiştir. Ayrıca Bartlett testi p değerinin de anlamlı olduğu tespit edilmiştir.

KMO ve Barlett testi ile veri setinin faktör analizi için uygun olduğunun belirlenmesinin ardından özdeğeri 1'den büyük 4 faktörün olduğu tespit edilmiştir. Dik döndürme yöntemi kullanılarak gerçekleştirilen döndürme sonucunda iki faktör içinde 0,10'dan daha az korelasyon gösteren ve bir faktör altında üç maddeden daha az madde bulunduran maddeler (1., 2., 5., 15. ve 16. maddeler) çıkarılarak analize devam edilmiş ve kalan 11 maddenin tek bir boyutta toplandığı belirlenmiştir.

Solvency II'ye uyum konusundaki hazırlık seviyesine ilişkin maddelerin faktör yük değerleri 0,59 ile 0,88 arasında değişmektedir. Tek boyutta toplanan 11 maddenin varyansın %57,96'sını açıkladığı belirlenmiştir. Ölçeğin güvenilirliğinin belirlenmesi amacıyla hesaplanan Cronbach alfa katsayısının ise 0,92 olduğu tespit edilmiştir.

Açımlayıcı faktör analizi neticesinde geliştirilen ölçek 11 maddeden oluştuğundan ve beşli likert tipi derecelendirilmiş olduğundan ölçekten alınabilecek en düşük puan 11, en yüksek puan ise 55 olmaktadır. Sektörün Solvency II'ye uyum konusundaki hazırlık seviyesine ilişkin betimsel istatistikler Tablo 2'de yer almaktadır.

Tablo 2: Solvency II'ye Uyum Konusundaki Hazırlık Seviyesine İlişkin Betimsel İstatistikler

		En düşük	En yüksek		
Solvency II'ye Uyum Konusundaki Hazırlık Seviyesi	8	15,00	52,00	8,00	7,51

Tablo 2'de yer alan bilgiler incelendiğinde, Solvency II'ye uyum konusundaki hazırlık seviyesi en düşük olan şirketin ölçek puanının 15,00; en yüksek olan şirketin ölçek puanının ise 52,00 olduğu görülmektedir. Şirket yöneticilerinin yanıtları doğrultusunda hazırlık seviyesi ölçeği ortalama puanı 38,00 olarak hesaplanmıştır. Hesaplanan ortalama puan ($\bar{X} = 38,00$), ölçekten alınabilecek ortalama puanın ($\bar{X} = 27,5$) üzerindedir. Bu doğrultuda, şirketlerin Solvency II'ye uyum konusunda ortalamanın üzerinde hazır oldukları ifade edilebilir.

Şirketlerin Solvency II uyum konusundaki hazırlık seviyelerinin şirketlerin faaliyet alanına, sermaye yapısına ve ölçeğine göre farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin bulgular aşağıda yer almaktadır.

a. Türk sigorta sektörünün Solvency II'ye uyum konusundaki hazırlık seviyesi, şirketlerin faaliyet alanına göre farklılık göstermekte midir?

Türk sigorta sektörünün Solvency II'ye uyum konusundaki hazırlık seviyesinin şirketlerin faaliyet alanına göre farklılaşmış farklılaşmadığının belirlenmesi amacıyla öncelikle hazırlık seviyesi puanlarının faaliyet alanlarına göre normal dağılıp dağılmadığı incelenmiştir. Faaliyet alanlarına göre hazırlık seviyesi puanlarının normal dağıldığı tespit edildiğinden, ilişkisiz ölçümlerde t testi yapılmıştır.

Tablo 3: Hazırlık Seviyesinin Şirketlerin Faaliyet Alanına Göre İlişkisiz t Testi Sonuçları

Faaliyet alanı	n	\bar{X}	σ	t	p
Hayat dışı	27	38,37	7,35	,570	,572
Hayat	20	37,10	7,83		

Türk sigorta sektörünün Solvency II'ye uyum konusundaki hazırlık seviyesinin şirketlerin faaliyet alanına göre anlamlı bir farklılık göstermediği görülmektedir ($p>0,05$). Ayrıca hem hayat dışı hem de hayat alanında faaliyet gösteren şirketlerin Solvency II'ye uyum konusundaki hazırlık seviyesi ölçüğü ortalama puanlarının (hayat dışı için $\bar{X} = 38,37$ ve hayat için $\bar{X} = 37,10$), ölçekten alınabilecek ortalama puanın ($\bar{X} = 27,5$) üzerinde olduğu belirlenmiştir.

b. Türk sigorta sektörünün Solvency II'ye uyum konusundaki hazırlık seviyesi, şirketlerin sermaye yapısına göre farklılık göstermekte midir?

Türk sigorta sektörünün Solvency II'ye uyum konusundaki hazırlık seviyesinin, şirketlerin sermaye yapısına göre farklılık gösterip göstermediğinin belirlenmesi amacıyla öncelikle yerli ve yabancı şirketlerin hazırlık seviyesine ilişkin puanlarının normal dağılıp dağılmadığı test edilmiştir. Puanların normal dağılmadığı tespit edildiği için, Mann Whitney U testi yapılmış ve sonuçlar Tablo 4'te gösterilmiştir.

Tablo 4: Hazırlık Seviyesinin Şirketlerin Sermaye Yapısına Göre Mann Whitney U Testi Sonuçları

Sermaye Yapısı	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	Z	p
Yerli	17	19,15	325,50	172,500	1,965	,049
Yabancı	31	27,44	850,50			

Türk sigorta sektörünün Solvency II'ye uyum konusundaki hazırlık seviyesinin şirketlerin sermaye yapısına göre anlamlı bir farklılık gösterdiği belirlenmiştir ($p<0,05$). Sıra ortalamaları ve toplamları incelendiğinde, yabancı sermaye yapısına sahip şirketlerin Solvency II'ye uyum konusundaki hazırlık seviyelerinin yerli sermaye yapısına sahip şirketlerden daha yüksek olduğu görülmektedir.

c. Türk sigorta sektörünün Solvency II'ye uyum konusundaki hazırlık seviyesi, şirketlerin ölçeğine göre farklılık göstermekte midir?

Küçük ve orta ölçekli şirketlerin Solvency II'ye uyum konusundaki hazırlık seviyesi puanlarının normal dağılmadığı tespit edildiğinden, şirketlerin Solvency II'ye uyum

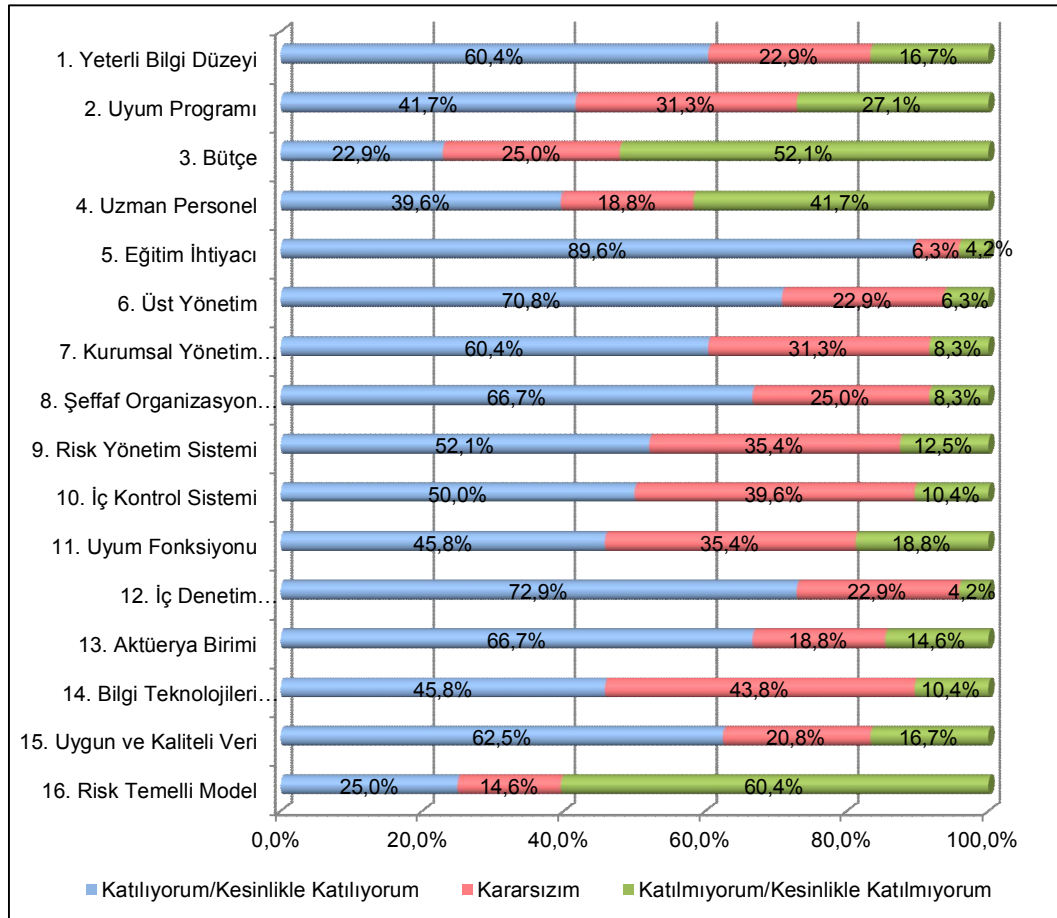
konusundaki hazırlık seviyeleri arasında bir farklılık olup olmadığının belirlenmesi amacıyla Mann Whitney U testi yapılmış ve sonuçlar Tablo 5'te gösterilmiştir.

Tablo 5: Hazırlık Seviyesinin Şirketlerin Ölçeğine Göre Mann Whitney U Testi Sonuçları

Şirketlerin Ölçeği	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	Z	p
Küçük	32	21,47	687,00	159,00	2,125	,034
Orta	16	30,56	489,00			

Türk sigorta sektörünün Solvency II'ye uyum konusundaki hazırlık seviyesinin şirketlerin ölçeğine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği belirlenmiştir ($p < 0,05$). Sıra ortalamaları ve sıra toplamları incelendiğinde, orta ölçekli şirketlerin Solvency II'ye uyum konusundaki hazırlık seviyesinin küçük ölçekli şirketlere göre daha yüksek olduğu görülmektedir.

Araştırmaya katılan yöneticilerin, şirketlerin Solvency II'ye uyum konusundaki hazırlık seviyesine ilişkin verdiği yanıtların maddelere göre dağılımı Şekil 2'de yer almaktadır.

Şekil 2: Şirketlerin Solvency II'ye Uyum Konusundaki Hazırlık Seviyesi

Şekil 2 incelendiğinde, araştırmaya katılan yöneticilerin yaklaşık olarak üçte ikisinin şirketlerinin Solvency II ile ilgili yeterli bilgiye sahip olduğuna, şirket üst yönetiminin Solvency II'ye önem verdiği ve uyum konusunda destek olduğuna, kurumsal yönetim sisteminin Solvency II'nin gereklilikleriyle uyumlu olduğuna, şirketlerinin Solvency II'nin gereklilikleriyle uyumlu şeffaf bir organizasyon yapısına sahip olduğuna, şirketlerinde Solvency II'nin gereklilikleriyle uyumlu etkin bir risk yönetim sistemi, iç kontrol sistemi, iç denetim fonksiyonu, yeterli bir aktüerya birimi ve Solvency II'nin gerekliliklerine uygun miktarda, nitelikli veriye erişim imkânı bulunduğuna katılma eğiliminde oldukları görülmektedir. Yöneticilerin şirketlerinde Solvency II'nin gereklilikleriyle uyumlu etkin bir uyum fonksiyonunun ve uygun bilgi teknolojileri alt yapısının varlığına ilişkin katılma eğilimlerinin ise düşük olduğu (%46) tespit edilmiştir.

Türk sigorta sektöründe “Sigorta ve Reasürans İle Emeklilik Şirketlerinin İç Sistemlerine İlişkin Yönetmelik” ile getirilen düzenlemelerin Solvency II'nin ikinci sütun gereklilikleriyle önemli ölçüde uyumlu olduğu göz önüne alındığında, şirketlerinde Solvency II'nin gereklilikleriyle uyumlu bir kurumsal yönetim sisteminin, şeffaf bir organizasyon yapısının, etkin bir risk yönetim sisteminin, iç kontrol sisteminin, uyum fonksiyonunun ve iç denetim fonksiyonunun varlığı konusunda kararsız kalan ya da katılmama eğiliminde olan yöneticilerin olması dikkat çekici niteliktedir. Çünkü, İç Sistemler Yönetmeliği'nin 4. maddesi çerçevesinde, Türkiye'de faaliyet gösteren sigorta ve reasürans şirketleri ile emeklilik şirketlerinin, maruz kaldıkları risklerin izlenmesi ve kontrolünün sağlanması amacıyla, faaliyetlerinin kapsamı ve yapısıyla uyumlu ve değişen koşullara uygun, tüm bölge müdürlükleri ve birimleri ile yürürlüğe konulan düzenlemelerde öngörülen usul ve esaslar çerçevesinde yeterli ve etkin iç sistemler (iç kontrol, iç denetim ve risk yönetim sistemleri) kurmaları, işletmeleri ve geliştirmeleri gerekmektedir.

Türk sigorta sektöründe faaliyet gösteren şirketlerin %42'sinin Solvency II'ye yönelik bir uyum programı ve sadece %23'ünün Solvency II'ye uyum amacıyla ayrılmış bir bütçesi bulunmaktadır. Yöneticilerin %42'si şirketlerinde Solvency II'nin gerekliliklerini yerine getirilebilecek bilgi ve birikime sahip yeterli sayıda uzman personelin bulunmadığını ifade etmekte, %19'u ise bu konuda kararsız kalmaktadır. Yöneticilerin %90'ı ise Solvency II'nin gerekliliklerinin en iyi şekilde anlaşılabilmesi ve yerine getirilebilmesi için personelin eğitime ihtiyacı olduğuna inanmaktadır. Solvency II'nin gerekliliklerinin en iyi şekilde anlaşılabilmesi ve yerine getirilebilmesi için personelin eğitime ihtiyacının olması, şirketlerde Solvency II'nin gerekliliklerini yerine getirilebilecek bilgi ve birikime sahip yeterli sayıda uzman personelin bulunmadığını destekler niteliktedir.

Araştırmaya katılan yöneticilerden 43'ü, şirketlerinin Türk sigorta sektöründe gerçekleştirilen beşinci sayısal etki çalışmasına katıldığını ifade etmişlerdir. Beşinci sayısal etki çalışmasına katılmadığını ifade eden şirketlerin tamamı yabancı ve küçük ölçekli şirketlerdir.

Yöneticilerin %60'ı şirketlerinde sermaye yeterliliği hesaplamalarının “Sigorta ve Reasürans İle Emeklilik Şirketlerinin Sermaye Yeterliliklerinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik” çerçevesinde birinci ve ikinci yöntem kullanılarak yapıldığını ve uygulanan şirkete özgü risk temelli bir sermaye yeterliliği modeli bulunmadığını ifade etmektedir. Yöneticilerin %15'i bu konuda kararsız kalırken, %25'i ise birinci ve ikinci yönteme ek olarak risk temelli bir sermaye yeterliliği modeli kullandıklarını belirtmektedir.

Solvency II'nin uygulamaya girmesi durumunda, araştırmaya katılan yöneticilerden 37'si şirketlerinin sermaye yeterliliği hesaplamalarını standart formülü kullanarak, 8'i iç model kullanarak ve 3'ü kısmi iç model kullanarak yapmayı planladıklarını ifade etmişlerdir. Türk sigorta sektöründe faaliyet gösteren yabancı şirketlerin ana sermayedarlarının ağırlıklı olarak Avrupa Birliği'nde faaliyet göstermesi nedeniyle, Solvency II konusunda, yabancı şirketlerin yerli şirketlere kıyasla daha fazla bilgi ve deneyime sahip olması beklenmektedir. Şirketlerin kendisi tarafından geliştirilen ve standart formüle kıyasla daha karmaşık hesaplamalar içeren iç modeller daha fazla maliyet ve iş yükü yanı sıra daha fazla bilgi ve deneyim gerektirmektedir. Bu nedenle iç modellerin ilk aşamada ağırlıklı olarak yabancı şirketler tarafından tercih edilmesi beklenmektedir. Nitekim sermaye yeterliliği hesaplamalarını iç model kullanarak yapmayı planladığını ifade eden şirketlerin tamamını yabancı şirketler oluşturmaktadır.

ii. Türk Sigorta Sektörü Üzerinde Solvency II'nin Beklenen Etkileri

Türk sigorta sektörü üzerinde Solvency II'nin beklenen etkileri, genel etkiler, sermaye, ürün arzı ve fiyatlama politikası, organizasyon yapısı ve kurumsal yönetim sistemi ve açıklama gereklilikleri üzerinde beklenen etkiler başlıkları altında incelenmektedir.

a. Türk sigorta sektörü üzerinde Solvency II'nin beklenen genel etkileri ne düzeydedir?

Solvency II'nin uygulamaya girmesi durumunda Türk sigorta sektörü üzerinde beklenen genel etkilere ilişkin 10 madde oluşturulmuştur. Sigorta ve reasürans şirketlerinde görev yapmakta olan 49 yöneticinin yanıtları doğrultusunda açımlayıcı faktör analizi için öncelikle KMO testi yapılmış ve hesaplanan KMO değeri 0,71 olduğundan örneklemin faktör analizi için uygun olduğu belirlenmiştir. Ayrıca Bartlett testi p değerinin anlamlı olduğu tespit edilmiştir.

KMO ve Bartlett testi ile veri setinin faktör analizi için uygun olduğunun belirlenmesinin ardından özdeğeri 1'den büyük 3 faktörün olduğu tespit edilmiştir. Dik döndürme yöntemi kullanılarak gerçekleştirilen döndürme sonucunda iki faktör içinde 0,10'dan daha az korelasyon gösteren bir madde (10. madde) çıkarılarak analize devam edilmiş ve kalan 9 maddenin tek bir boyutta toplandığı belirlenmiştir.

Solvency II'nin uygulamaya girmesi durumunda Türk Sigorta sektörü üzerinde beklenen genel etkilere ilişkin maddelerin faktör yük değerleri 0,48 ile 0,83 arasında

değişmektedir. Tek boyutta toplanan 9 maddenin varyansın %40,43'ünü açıkladığı belirlenmiştir. Ayrıca ölçeğin güvenilirlik katsayısının 0,84 olduğu tespit edilmiştir.

Dokuz maddeden oluşan ve beşli likert tipi derecelendirilmiş olan genel etkiler ölçeğinden alınabilecek en düşük puan 9, en yüksek puan ise 45'tir. Araştırmaya katılan şirket yöneticilerinin yanıtları doğrultusunda Türk sigorta sektörü üzerinde Solvency II'nin beklenen genel etkilerine ilişkin betimsel istatistikler Tablo 11'de yer almaktadır.

Tablo 6: Türk Sigorta Sektörü Üzerinde Solvency II'nin Beklenen Genel Etkilerine İlişkin Betimsel İstatistikler

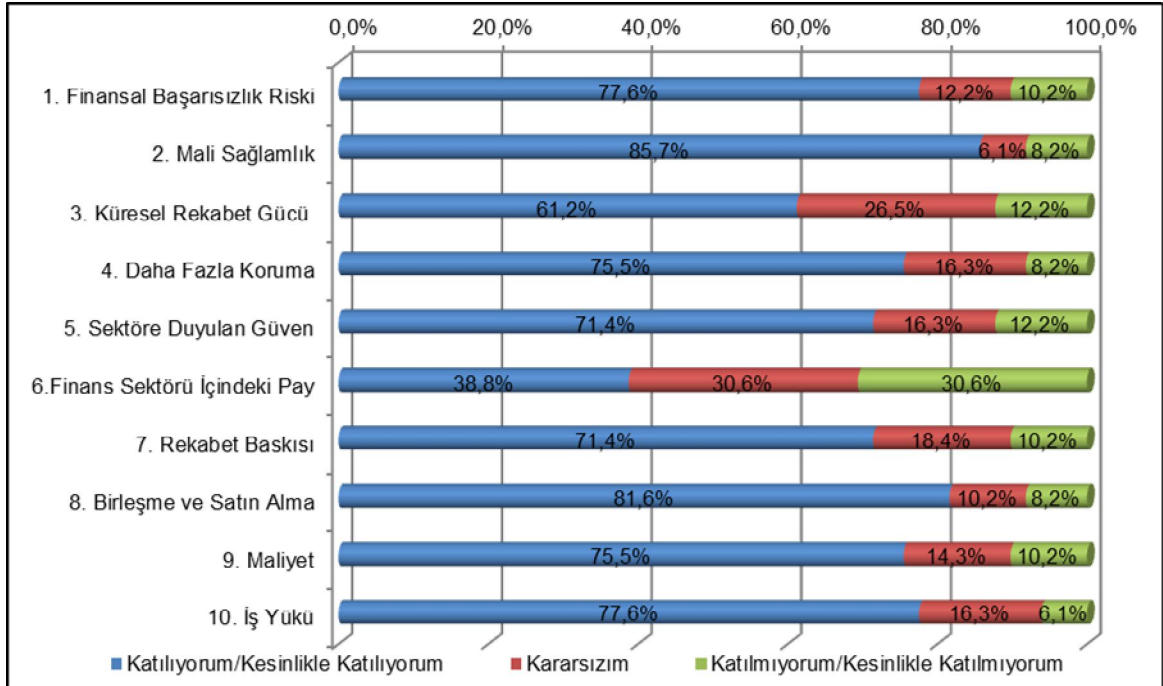
	n	En düşük	En yüksek	\bar{X}	σ
Solvency II'nin beklenen genel etkileri	49	14,00	43,00	33,65	5,31

Tablo 6 incelendiğinde, Türk sigorta sektörü üzerinde Solvency II'nin beklenen genel etkilerine ilişkin en düşük ölçek puanının 14,00; en yüksek ölçek puanının ise 43,00 olduğu görülmektedir. Solvency II'nin Türk sigorta sektörü üzerinde beklenen genel etkilerine ilişkin ölçeğin ortalama puanı ($\bar{X} = 33,65$), ölçekten alınabilecek ortalama puanın ($\bar{X} = 22,5$) üzerindedir ve ölçekten alınabilecek en yüksek puana en düşük puandan daha yakındır. Bu doğrultuda, Türk sigorta sektörü üzerinde Solvency II'nin beklenen genel etkilerinin yüksek düzeyde olduğu ifade edilebilir.

Yapılan hipotez testleri (ilişkisiz ölçümlerde t testi ya da Mann Whitney U testi) neticesinde ise, Solvency II'nin beklenen genel etkilerinin, şirketlerin hem faaliyet alanına (hayat dışı - hayat), hem sermaye yapısına (yerli - yabancı), hem de ölçeğine (küçük - orta) göre anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p > 0,05$).

Araştırmaya katılan yöneticilerin, Solvency II'nin uygulamaya girmesi durumunda Türk sigorta sektörü üzerinde beklenen genel etkilere ilişkin verdiği yanıtların maddelere göre dağılımı Şekil 3'te yer almaktadır.

Sigorta sektörüne yönelik düzenlemelerin temel amacı, mali açıdan güçlü sigorta şirketlerinin sunacağı adil sigorta sözleşmeleri ile kamu refahının sağlanması ve sektördeki başarısızlıkların önüne geçilmesidir. Solvency II ile birlikte şirketlerin etkin bir risk yönetim sistemi geliştirmeleri ve riskleriyle uyumlu düzeyde sermaye bulundurmaları, finansal başarısızlıkların önüne geçilmesine, şirketlerin mali sağlamlığının artmasına, poliçe sahiplerinin daha fazla korunmasına ve dolayısıyla sigorta sektörüne duyulan güvenin artmasına katkı sağlayacaktır.

Şekil 3: Solvency II'ye Geçişin Şirketler Üzerinde Beklenen Genel Etkileri

Şekil 3 incelendiğinde, Solvency II'nin Türk sigorta sektöründe uygulamaya girmesi durumunda, yöneticilerin %77,6'sının şirketlerin finansal başarısızlık riskinin azalmasını, %85,7'sinin şirketlerin mali sağlamlığının artmasını, %61,2'sinin küresel rekabet gücünün artmasını, %75,5'inin poliçe sahiplerinin daha fazla korunmasını ve %71,4'ünün sigorta sektörüne duyulan güvenin artmasını beklediği görülmektedir.

Mali bünyeleri zayıf olan küçük ve orta ölçekli sigorta şirketlerinin, güçlü sermaye yapısına sahip büyük sigorta şirketleriyle rekabet edebilmeleri oldukça zordur. Solvency II düzenlemeleriyle birlikte, küçük ve orta ölçekli sigorta şirketlerinin üzerinde mevcut durumda var olan rekabet baskısının daha da artması beklenmektedir. Ayrıca zaten başlamış olan konsolidasyon sürecinin, Solvency II ile birlikte daha da hızlanacağı tahmin edilmektedir. Nitekim "Solvency II'nin uygulamaya girmesi durumunda, küçük ve orta ölçekli sigorta şirketleri üzerindeki rekabet baskısının artması beklenmektedir" ifadesine araştırmaya katılan yöneticilerin %71,4'ü katıldıklarını belirtmişlerdir. Benzer şekilde, yöneticilerin %81,6'sının "Solvency II'nin uygulamaya girmesi durumunda, sektörde birleşme ve satın almaların artması beklenmektedir." ifadesine katıldıkları görülmektedir.

Solvency II'ye geçiş sürecinde uyum maliyetlerinin önemli boyutlara ulaşması ve iş yükünün de önemli ölçüde artması beklenmektedir. Bu doğrultuda, Solvency II'ye uyum sürecinde, araştırmaya katılan yöneticilerin %75,5'inin sektördeki maliyetlerin artmasını ve %77,6'sının iş yükünün artmasını beklediği görülmektedir.

b. Solvency II'nin şirketlerin sermayesi üzerinde beklenen etkileri ne düzeydedir?

Solvency II'ye geçişin Türk sigorta sektöründe faaliyet gösteren şirketlerin sermayesi üzerinde beklenen etkilerine ilişkin 11 madde oluşturulmuştur. Araştırmaya katılan 49 yöneticinin yanıtları doğrultusunda açılımlayıcı faktör analizi için öncelikle KMO testi yapılmış ve hesaplanan 0,77 değeri ile örneklemin faktör analizi için uygun olduğu belirlenmiştir. Ayrıca Bartlett testi p değerinin anlamlı olduğu tespit edilmiştir.

KMO ve Bartlett testi ile veri setinin faktör analizi için uygun olduğunun belirlenmesinin ardından özdeğeri 1'den büyük 1 faktörün olduğu belirlenmiştir. Faktör içinde korelasyonu 0,30'dan düşük olan bir madde (19. madde) çıkarılarak analize devam edilmiş ve kalan 10 maddenin tek bir boyutta toplandığı belirlenmiştir. Söz konusu maddelerin faktör yük değerleri 0,52 ile 0,78 arasında değişmektedir. Tek boyutta toplanan 10 maddenin varyansın yaklaşık %40'ını açıkladığı ve Cronbach alfa güvenilirlik katsayısının 0,84 olduğu tespit edilmiştir.

10 maddeden oluşan ve beşli likert tipi derecelendirilmiş olan sermaye üzerinde beklenen etkiler ölçeğinden alınabilecek en düşük puan 10, en yüksek puan ise 50'dir. Sigorta ve reasürans şirketi yöneticilerinin vermiş olduğu yanıtlar doğrultusunda hesaplanan betimsel istatistikler Tablo 7'de yer almaktadır.

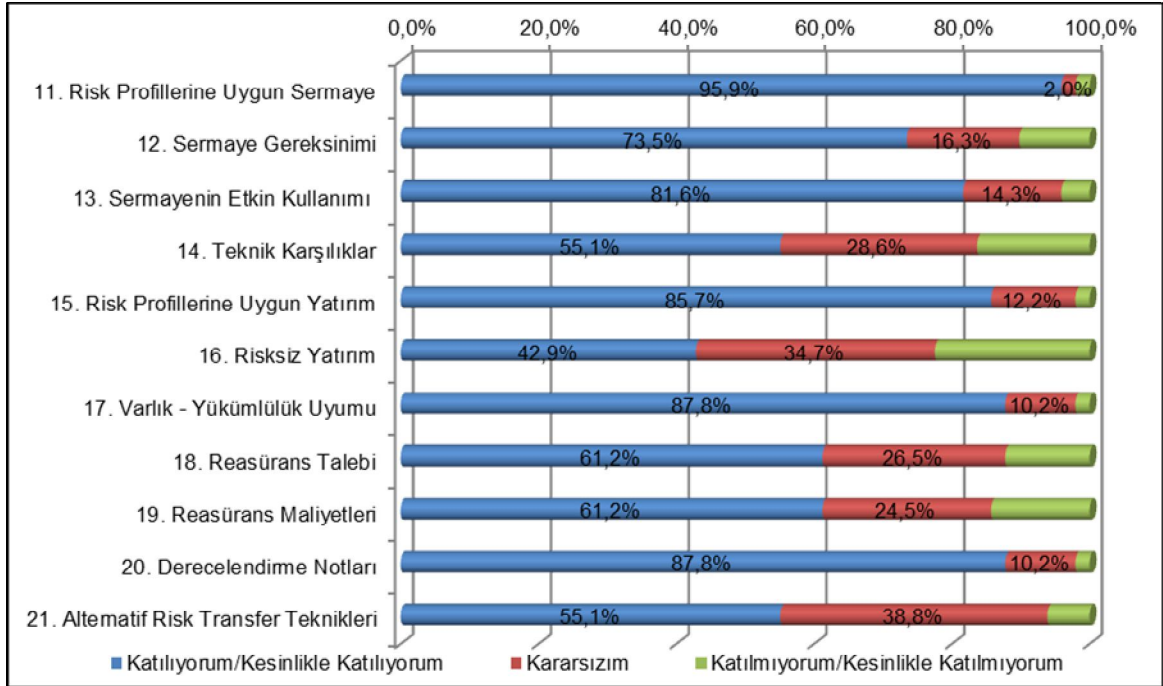
Tablo 7: Solvency II'nin Şirketlerin Sermayesi Üzerinde Beklenen Etkilerine İlişkin Betimsel İstatistikler

	n	En düşük	En yüksek	\bar{X}	σ
Solvency II'nin Şirketlerin Sermayesi Üzerinde Beklenen Etkileri	49	22,00	50,00	38,43	4,97

Tablo 7 incelendiğinde, Solvency II'nin şirketlerin sermayesi üzerinde beklenen etkilerine ilişkin en düşük ölçek puanının 22,00; en yüksek ölçek puanının ise 50,00 olduğu görülmektedir. Solvency II'nin şirketlerin sermayesi üzerinde beklenen etkilerine ilişkin ölçeğin ortalama puanı ($\bar{X} = 38,43$), ölçekten alınabilecek ortalama puandan ($\bar{X} = 25$) daha yüksek olup, ölçekten alınabilecek en yüksek puana en düşük puandan daha yakındır. Bu durum, Solvency II'nin şirketlerin sermayesi üzerinde beklenen etkilerinin yüksek düzeyde olduğunu göstermektedir.

Yapılan hipotez testleri (ilişkisiz ölçümlerde t testi ya da Mann Whitney U testi) neticesinde ise, Solvency II'nin şirketlerin sermayesi üzerinde beklenen etkilerinin, şirketlerin hem faaliyet alanına (hayat dışı - hayat), hem sermaye yapısına (yerli - yabancı), hem de ölçeğine (küçük - orta) göre anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p > 0,05$).

Araştırmaya katılan yöneticilerin Solvency II'nin uygulamaya girmesi durumunda şirketlerin sermayesi üzerinde beklenen etkilere ilişkin verdiği yanıtların maddelere göre dağılımı Şekil 4'te yer almaktadır.

Şekil 4: Solvency II'ye Geçişin Şirketlerin Sermayesi Üzerinde Beklenen Etkileri

Solvency II ile birlikte, sermaye gereksinimleri şirketlerin risk yapılarına ve bu risklerin nasıl yönetildiğine dayalı olarak belirlenecektir. Nitekim araştırmaya katılan yöneticilerin %95,9'u, "Solvency II'nin uygulamaya girmesi durumunda, sermaye yeterliliğinin şirketlerin risk yapılarına uygun olarak belirlenmesi beklenmektedir." ifadesine katıldıklarını belirtmişlerdir. Sermaye yeterliliğinin şirketlerin risk yapılarına uygun olarak belirlenmesinin bir sonucu olarak, Solvency II ile birlikte daha fazla risk belirlenmesi beklenmektedir. Buna bağlı olarak da şirketlerin bulundurması gereken sermaye tutarının artacağı tahmin edilmektedir. Araştırmaya katılan yöneticilerin bu konudaki görüşlerine bakıldığında, "Solvency II'nin uygulamaya girmesi durumunda, şirketlerin sermaye gereksinimlerinin artması beklenmektedir." ifadesine yöneticilerin %73,5'inin katıldığı görülmektedir. Sermaye ihtiyacının artacak olmasının, sermaye yönetimini daha önemli hale getirmesi ve dolayısıyla Solvency II'nin sermayenin etkin ve verimli kullanımına da katkı sağlaması beklenmektedir. Araştırmaya katılan yöneticilerin %81,6'sı, "Solvency II'nin uygulamaya girmesi durumunda, sermayenin daha etkin ve verimli kullanılması beklenmektedir." ifadesine katıldıklarını belirtmişlerdir. Şirketlerin maruz kaldıkları piyasa riskleriyle orantılı olarak sermaye bulundurmaları gerekeceğinden, Solvency II'nin şirketlerin yatırım politikalarını etkilemesi beklenmektedir. Araştırmaya katılan yöneticilerin %85,7'si, "Solvency II'nin uygulamaya girmesi durumunda yatırım kararlarının şirketlerin risk yapılarına uygun olarak verilmesi beklenmektedir" ifadesine katıldıklarını belirtmişlerdir. Bununla birlikte, "Solvency II'nin uygulamaya girmesi durumunda şirketlerin daha risksiz

yatırımlara yönelmesi beklenmektedir.” ifadesine yöneticilerin sadece %42,9’unun katıldığı görülmektedir.

Riske dayalı sermaye yeterliliği çerçevesinde, bulundurmaları gereken sermaye tutarını artırmak istemeyen şirketlerin varlıkları ile yükümlülükleri arasında uyum sağlamaları gerekmektedir. Bu çerçevede, “Solvency II’nin uygulamaya girmesi durumunda, varlıklar ile yükümlülükler arasındaki uyumun artması beklenmektedir.” ifadesine yöneticilerin %87,8’inin katıldığı görülmektedir.

Solvency II ile birlikte uygulamaya girmesi beklenen sermaye yükümlülükleri nedeniyle, sermaye gereksinimlerini artırmak istemeyen şirketlerin iş kabullerini sınırlamak yerine reasürans ya da alternatif risk transfer tekniklerini kullanarak üstlendikleri riski makul seviyede tutma seçenekleri bulunmaktadır. Ancak bu durumda reasürans piyasasında artan talebe bağlı olarak fiyatların ve dolayısıyla şirketlerin reasürans maliyetlerinin artması beklenmektedir. Nitekim yöneticilerin %61,2’sinin “Solvency II’nin uygulamaya girmesi durumunda, reasüransa olan talebin artması beklenmektedir.” ve “Solvency II’nin uygulamaya girmesi durumunda, reasürans maliyetlerinin artması beklenmektedir.” ifadelerine katıldıkları görülmektedir.

Solvency II ile birlikte uygulamaya girmesi beklenen sermaye yeterliliği hesaplamaları çerçevesinde dikkate alınacak olan bir diğer risk karşı taraf temerrüt riskidir. Karşı taraf temerrüt riskine bağlı olarak sermaye gereksinimini artırmak istemeyen şirketlerin, karşı taraf seçiminde derecelendirme notunun yüksekliği ölçütünü göz önünde bulundurmaları gerekmektedir. Bu çerçevede, araştırmaya katılan yöneticilerin %87,8’inin “Solvency II’nin uygulamaya girmesi durumunda, reasürör seçiminde derecelendirme notlarının öneminin artması beklenmektedir.” ifadesine katıldıkları görülmektedir.

c. Solvency II’nin şirketlerin ürün arzı ve fiyatlama politikaları üzerinde beklenen etkileri ne düzeydedir?

Solvency II’nin uygulamaya girmesi durumunda ürün arzı ve fiyatlama politikaları üzerinde beklenen etkilere ilişkin 5 madde oluşturulmuştur. Sigorta ve reasürans şirketlerinde görev yapmakta olan 49 yöneticinin yanıtları doğrultusunda açıklayıcı faktör analizi için öncelikle KMO testi yapılmış ve hesaplanan KMO değeri 0,53 olduğundan örneklemin faktör analizi için vasat olduğu belirlenmiştir. Ayrıca Bartlett testi p değerinin anlamlı olduğu tespit edilmiştir.

KMO ve Bartlett testinin ardından özdeğeri 1’den büyük 1 faktörün olduğu ve beş maddenin tek bir boyutta toplandığı belirlenmiştir. Solvency II’nin uygulamaya girmesi durumunda şirketlerin ürün arzı ve fiyatlama politikaları üzerinde beklenen etkilere ilişkin maddelerin faktör yük değerleri 0,39 ile 0,75 arasında değişmektedir. Tek boyutta toplanan 5 maddenin varyansın %39,92’sini açıkladığı ve ölçeğin Cronbach alfa güvenilirlik katsayısının 0,61 olduğu tespit edilmiştir.

Geliştirilen ölçek beş maddeden oluştuğundan ve ölçekte yer alan maddeler beşli likert tipi derecelendirildiğinden, ölçekten alınabilecek en düşük puan 5, en yüksek puan ise 25'tir. Solvency II'nin şirketlerin ürün arzı ve fiyatlama politikaları üzerinde beklenen etkilerine ilişkin betimsel istatistikler Tablo 8'de yer almaktadır.

Tablo 8: Solvency II'nin Şirketlerin Ürün Arzı ve Fiyatlama Politikaları Üzerinde Beklenen Etkilerine İlişkin Betimsel İstatistikler

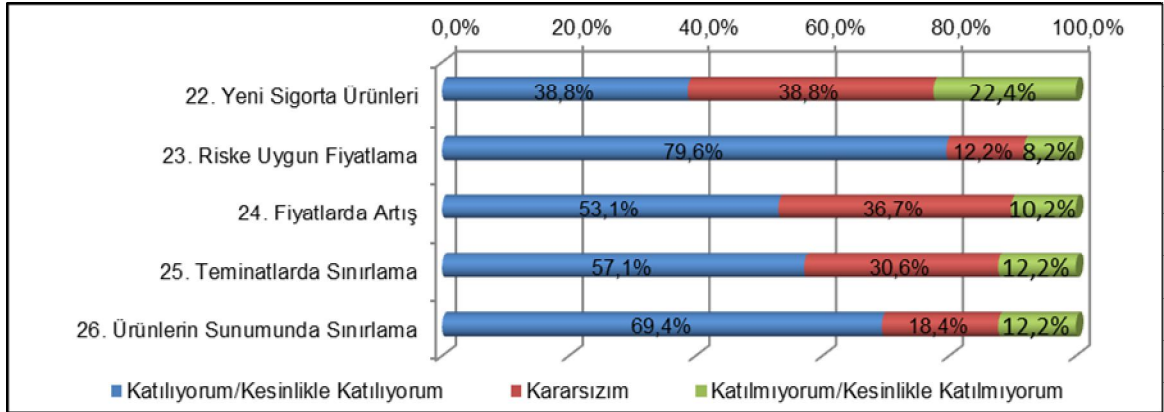
	n	En düşük	En yüksek	\bar{X}	σ
Solvency II'nin ürün arzı ve fiyatlama politikaları üzerinde beklenen etkileri	49	12,00	24,00	18,27	2,82

Solvency II'nin şirketlerin ürün arzı ve fiyatlama politikaları üzerinde beklenen etkileri ölçeğinden alınan en düşük puanın 12,00; en yüksek puanın ise 24,00 olduğu tespit edilmiştir. Sigorta ve reasürans şirketi yöneticilerinin vermiş oldukları yanıtlar doğrultusunda hesaplanan ortalama puanın ($\bar{X} = 18,27$); ölçekten alınabilecek ortalama puandan ($X = 12,50$) yüksek olduğu görülmektedir. Bu durum, şirket yöneticilerinin Solvency II'nin şirketlerin ürün arzı ve fiyatlama politikaları üzerindeki etkilerine ilişkin beklentilerinin ortalamadan biraz yüksek düzeyde olduğunu göstermektedir.

Yapılan hipotez testleri (ilişkisiz ölçümlerde t testi ya da Mann Whitney U testi) neticesinde ise, Solvency II'nin şirketlerin ürün arzı ve fiyatlama politikaları üzerinde beklenen etkilerinin, şirketlerin faaliyet alanına (hayat dışı - hayat), sermaye yapısına (yerli - yabancı) ve ölçeğine (küçük - orta) göre anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p > 0,05$).

Araştırmaya katılan yöneticilerin Solvency II'nin uygulamaya girmesi durumunda şirketlerin ürün arzı ve fiyatlama politikaları üzerinde beklenen etkilere ilişkin verdiği yanıtların maddelere göre dağılımı Şekil 5'te yer almaktadır.

Solvency II, sigorta ve reasürans şirketlerinin üstlendiği riskler ile sermaye gereksinimlerinin uyumlu olmasını gerektirmektedir. Buna bağlı olarak, Solvency II ile birlikte, sigorta ürünlerin taşıdıkları risklere uygun olarak fiyatlandırılması ve fiyatlandırmanın şeffaf olması beklenmektedir. Bu süreçte, sermaye baskısı altında kalacak olan sigorta şirketlerinin bazı sigorta ürünlerinin fiyatlarını artırmaları, verilen teminatlarda sınırlamaya gitmeleri ve hatta sermaye gerektiren bazı sigorta ürünlerinin sunumunu sınırlamaları beklenmektedir. Ayrıca, kabul edilebilir seviyede risk taşıyan, kişiye özel yeni sigorta ürünlerinin piyasaya sunulması da söz konusu olabilecektir.

Şekil 5: Solvency II'ye Geçişin Ürün Arzı ve Fiyatlama Politikaları Üzerinde Beklenen Etkileri

Şekil 5 incelendiğinde, araştırmaya katılan yöneticilerin %79,6'sının "Solvency II'nin uygulamaya girmesi durumunda, sigorta ürünlerinin riske uygun olarak fiyatlandırılması beklenmektedir." ifadesine katıldıkları görülmektedir. "Sermaye gerektiren bazı sigorta ürünlerinin sunumunun sınırlanması beklenmektedir." ifadesine yöneticilerin %69,4'ü katıldıklarını ifade etmişlerdir. "Verilen teminatlarda sınırlamaya gidilmesi beklenmektedir." ve "Sigorta ürünlerinin fiyatlarının artması beklenmektedir." ifadelerine katılımın düşük olduğu, yöneticilerin önemli bir bölümünün bu konuda kararsız kaldığı görülmektedir. Ancak özellikle sigorta ürünlerinin fiyatlarında beklenen artış ile ilgili maddeye katılımın düşük olması dikkat çekici niteliktedir. Çünkü kronik kârsızlık, son yıllarda Türk sigorta sektörünün en önemli problemlerinden biri olarak dikkat çekmektedir. Bu durumun nedenlerinin başında ise akıl dışı bir fiyat rekabetine bağlı olarak düşen teknik kârlılık gelmektedir. Özellikle hayat dışı sigorta sektöründe şirketlerin pazar payını kaybetme endişesiyle rakip şirketlerin fiyatlarına göre fiyatlama yapması teknik kârlılığı ortadan kaldırmış durumdadır.

d. Solvency II'nin şirketlerin organizasyon yapısı ve kurumsal yönetim sistemi üzerinde beklenen etkileri ne düzeydedir?

Solvency II'nin uygulamaya girmesi durumunda şirketlerin organizasyon yapısı ve kurumsal yönetim sistemi üzerinde beklenen etkilere ilişkin 13 madde oluşturulmuştur. Araştırmaya katılan 49 yöneticinin yanıtları doğrultusunda açımlayıcı faktör analizi için öncelikle KMO testi yapılmış ve hesaplanan 0,76 değeri ile örneklemin faktör analizi için uygun olduğu belirlenmiştir. Ayrıca Bartlett testi p değerinin anlamlı olduğu tespit edilmiştir.

KMO ve Bartlett testi ile veri setinin faktör analizi için uygun olduğunun belirlenmesinin ardından özdeğeri 1'den büyük 1 faktörün olduğu ve 13 maddenin tek bir boyutta toplandığı belirlenmiştir. Söz konusu maddelerin faktör yük değerleri 0,42 ile 0,88 arasında değişmektedir. Tek boyutta toplanan 13 maddenin varyansın %49,12'sini açıkladığı ve ölçeğin güvenilirlik katsayısının 0,90 olduğu tespit edilmiştir. Geliştirilen ölçek 13

maddeden oluştuğuna ve beşli likert tipi derecelendirildiğine göre ölçekten alınabilecek en düşük puan 13, en yüksek puan 65'tir.

Şirket yöneticilerinin vermiş olduğu yanıtlar doğrultusunda, Solvency II'nin şirketlerin organizasyon yapısı ve kurumsal yönetim sistemi üzerinde beklenen etkilerine ilişkin hesaplanan betimsel istatistikler Tablo 17'de yer almaktadır.

Tablo 9: Solvency II'nin Şirketlerin Organizasyon Yapısı ve Kurumsal Yönetim Sistemi Üzerinde Beklenen Etkilerine İlişkin Betimsel İstatistikler

	n	En düşük	En yüksek	\bar{X}	σ
Solvency II'nin şirketlerin organizasyon yapısı ve kurumsal yönetim sistemi üzerinde beklenen etkileri	49	26,00	65,00	51,86	6,22

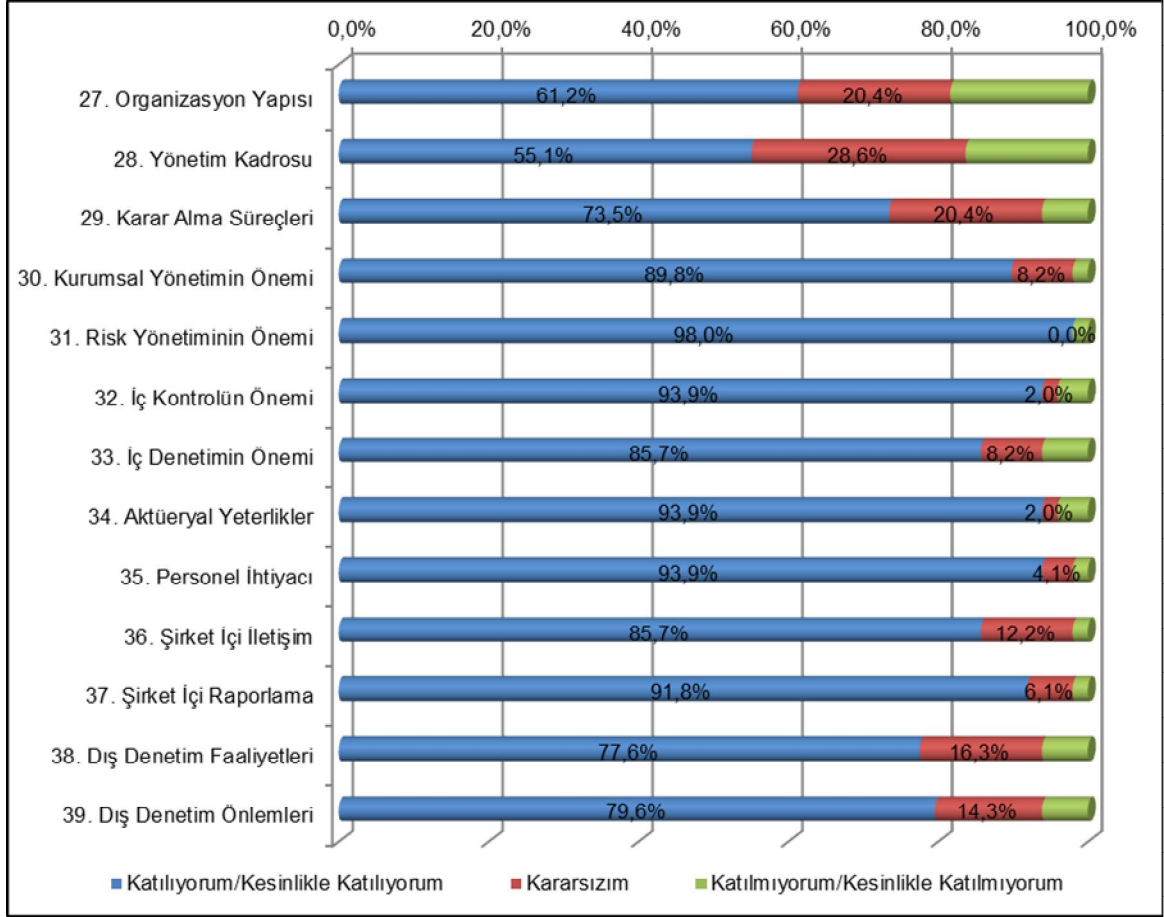
Tablo 9 incelendiğinde, Solvency II'nin şirketlerin organizasyon yapısı ve kurumsal yönetim sistemi üzerinde beklenen etkileri ölçüğünden alınan en düşük puanın 26,00; en yüksek puanın ise 65,00 olduğu görülmektedir. Hesaplanan ortalama puanın ($\bar{X} = 51,86$) ölçekten alınabilecek en yüksek puana yakın olması, sigorta ve reasürans şirketi yöneticilerinin Solvency II'nin şirketlerin organizasyon yapısı ve kurumsal yönetim sistemi üzerindeki etkilerine ilişkin beklentilerinin yüksek düzeyde olduğunu göstermektedir.

Yapılan hipotez testleri (ilişkisiz ölçümlerde t testi ya da Mann Whitney U testi) neticesinde ise, Solvency II'nin şirketlerin organizasyon yapısı ve kurumsal yönetim sistemi üzerinde beklenen etkilerinin, şirketlerin faaliyet alanına (hayat dışı - hayat), sermaye yapısına (yerli - yabancı) ve ölçeğine (küçük - orta) göre anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p > 0,05$).

Araştırmaya katılan yöneticilerin verdiği yanıtların, organizasyon yapısı ve kurumsal yönetim sistemi üzerinde beklenen etkiler ölçüğünü oluşturan maddelere göre dağılımı Şekil 6'da yer almaktadır.

Solvency II, sermaye yeterliliğine ilişkin teknik bir hesaplamanın ötesinde, ikinci sütun düzenlemeleriyle şirketlerin yönetim biçiminde, organizasyon yapısında, karar alma ve kurumsallaşma süreçlerinde; üçüncü sütun düzenlemeleriyle de düzenleyici otoriteler ve diğer paydaşlarla ilişkilerinde kapsamlı değişiklikler öngörmektedir. İkinci sütun kapsamında, şirketlerin iç denetim, iç kontrol, risk yönetimi ve aktüerya fonksiyonlarını içeren güçlü bir kurumsal yönetim sistemine sahip olmaları gerekmektedir. Solvency II ikinci sütun düzenlemelerinin Türk sigorta sektörü üzerinde beklenen etkilerini görmek amacıyla Şekil 6 incelendiğinde, "Solvency II'nin uygulamaya girmesi durumunda, şirketlerin organizasyon yapısında önemli değişiklikler beklenmektedir." ifadesine yöneticilerin %61,2'sinin katıldığı görülmektedir. Uygunluk ve yerindelik ilkesi çerçevesinde, sigorta ve reasürans şirketlerinin yönetiminde veya önemli pozisyonlarında bulunan kişilerin mesleki bilgi, beceri ve tecrübesinin, sağlam ve ihtiyatlı bir yönetim için uygun olması gerekmektedir. Bu çerçevede, "Solvency II'nin uygulamaya girmesi durumunda, uygunluk ve yerindelik ilkesi çerçevesinde,

şirketlerin yönetim kadrosunda değişiklikler beklenmektedir.” ifadesine bakıldığında, araştırmaya katılan yöneticilerin sadece %55,1’inin katıldığı görülmektedir.

Şekil 5: Solvency II’ye Geçişin Şirketlerin Organizasyon Yapısı ve Kurumsal Yönetim Sistemi Üzerinde Beklenen Etkileri

Solvency II ile birlikte, şirketlerde risk odaklı karar alma süreçlerinin geliştirilmesi gerekmektedir. “Şirketlerin karar alma süreçlerinde önemli değişiklikler beklenmektedir.” ifadesine yöneticilerin verdiği yanıtlar incelendiğinde, %73,5’inin katıldığı tespit edilmiştir. “Solvency II’nin uygulamaya girmesi durumunda, şirketlerde kurumsal yönetimin, risk yönetiminin, iç kontrolün ve iç denetimin önemine ilişkin farkındalığın artması beklenmektedir” ifadelerine de katılımın yüksek olduğu görülmektedir.

Solvency II çerçevesinde, teknik hesaplamaların yapılabilmesi için şirketlerin aktüeryal yeterliklerini geliştirmesi gerekecektir. Bu doğrultuda, “Solvency II’nin uygulamaya girmesi durumunda, şirketlerin aktüeryal yeterliklerinin artması beklenmektedir.” ifadesine yöneticilerin %94’ünün katıldığı görülmektedir.

“Solvency II’nin uygulamaya girmesi durumunda, yeterli uzmanlığa ve gerekli niteliklere sahip personel ihtiyacının artması beklenmektedir.” ifadesine araştırmaya katılan yöneticilerin %94’ü katıldıklarını ifade etmişler. Şirketlerin Solvency II’ye uyum konusundaki hazırlık seviyelerinin değerlendirildiği kısımda, yöneticilerin %42’sinin

şirketlerinde Solvency II'nin gerekliliklerini yerine getirilebilecek bilgi ve birikime sahip yeterli sayıda uzman personelin bulunmadığını ifade ettiği, %19'unun ise bu konuda kararsız kaldığı tespit edilmişti. Solvency II'nin gerekliliklerini yerine getirilebilecek bilgi ve birikime sahip yeterli sayıda uzman personelin bulunmaması, Solvency II'nin uygulamaya girmesi durumunda, yeterli uzmanlığa ve gerekli niteliklere sahip personel ihtiyacının artacak olmasını destekler niteliktedir.

“Solvency II'nin uygulamaya girmesi durumunda, şirket içi iletişimin artması beklenmektedir.” ifadesine yöneticilerin %86'sının katıldığı tespit edilmiştir. Benzer bir şekilde, “Solvency II'nin uygulamaya girmesi durumunda, şirket içi raporlama niteliğinin artması beklenmektedir.” ifadesine de yöneticilerin çok büyük bir bölümünün (%92) katıldığı görülmektedir.

Denetleyici gözden geçirme sürecinin çerçevesi ve denetim otoritesinin müdahalesi de Solvency II'nin ikinci sütunu kapsamında tanımlanmaktadır. Solvency II ile öngörülen denetimle ilgili düzenlemelerin Türk sigorta sektörü üzerinde beklenen etkileri incelendiğinde, “Solvency II'nin uygulamaya girmesi durumunda, dış denetim faaliyetlerinin kapsam ve sıklığının artması beklenmektedir.” ifadesine yöneticilerin %78'inin, “Solvency II'nin uygulamaya girmesi durumunda, dış denetim önlemlerinin ağırlaşması beklenmektedir.” ifadesine ise yöneticilerin %80'inin katıldığı tespit edilmiştir.

e. Solvency II'nin şirketlerin açıklama gereklilikleri üzerinde beklenen etkileri ne düzeydedir?

Solvency II'nin uygulamaya girmesi durumunda şirketlerin açıklama gereklilikleri üzerinde beklenen etkilere ilişkin 4 madde oluşturulmuştur. Araştırmaya katılan 49 yöneticinin yanıtları doğrultusunda açılımlayıcı faktör analizi için öncelikle KMO testi yapılmıştır. KMO değeri 0,66 olduğundan örneklemin faktör analizi için uygun olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Ayrıca Barlett testi neticesinde p değerinin anlamlı olduğu tespit edilmiştir.

KMO ve Barlett testi ile veri setinin faktör analizi için uygun olduğunun belirlenmesinin ardından özdeğeri 1'den büyük 1 faktörün olduğu tespit edilmiş ve 4 maddenin tek bir boyutta toplandığı belirlenmiştir. Solvency II'nin uygulamaya girmesi durumunda şirketlerin açıklama gereklilikleri üzerinde beklenen etkilere ilişkin maddelerin faktör yük değerleri 0,67 ile 0,86 arasında değişmektedir. Tek boyutta toplanan 4 madde varyansın %64,79'unu açıklamaktadır. Ölçeğin güvenirlik katsayısının ise 0,82 olduğu tespit edilmiştir.

Solvency II'nin şirketlerin açıklama gereklilikleri üzerinde beklenen etkileri ölçeğinden alınabilecek en düşük puan 4, en yüksek puan ise 20'dir. Şirket yöneticilerinin yanıtları doğrultusunda, Solvency II'nin şirketlerin açıklama gereklilikleri üzerinde beklenen etkilerine ilişkin betimsel istatistikler Tablo 10'da yer almaktadır.

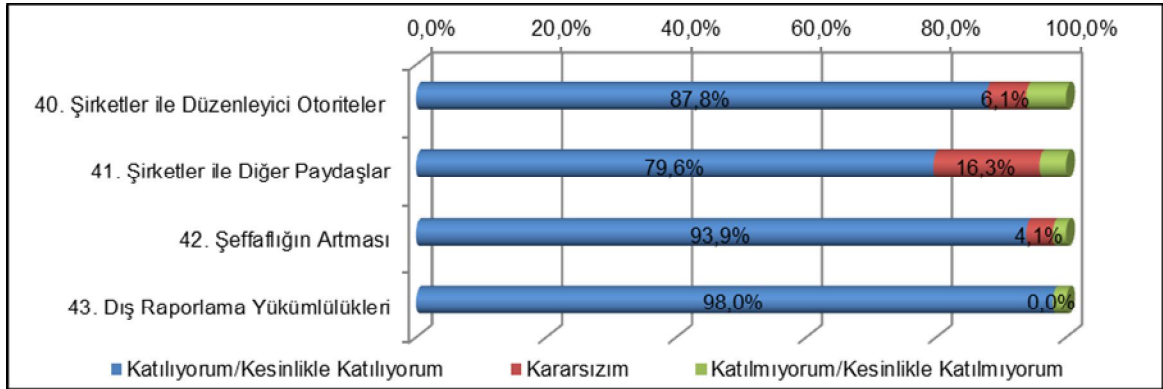
Tablo 10: Solvency II'nin Şirketlerin Açıklama Gereklilikleri Üzerinde Beklenen Etkilerine İlişkin Betimsel İstatistikler

	n	En düşük	En yüksek	\bar{X}	σ
Solvency II'nin şirketlerin açıklama gereklilikleri üzerinde beklenen etkileri	49	9,00	20,00	16,55	2,25

Solvency II'nin şirketlerin açıklama gereklilikleri üzerindeki etkilerine ilişkin beklentilerini belirten 49 yöneticiden, en düşük beklentiye sahip olanın 9,00 puan; en yüksek beklentiye sahip olanın ise 20,00 puan aldığı tespit edilmiştir. Sigorta şirketi yöneticilerinin Solvency II'nin şirketlerin açıklama gereklilikleri üzerindeki etkilerine ilişkin beklentilerinin ortalama puanı ise 16,55'tir. Hesaplanan ortalama puan ($\bar{X} = 16,55$)'in ölçekten alınabilecek ortalama puandan ($\bar{X} = 10$) yüksek olması ve en yüksek puana yakın olması, yöneticilerin beklentilerinin yüksek düzeyde olduğunu göstermektedir.

Yapılan hipotez testleri (ilişkisiz ölçümlerde t testi ya da Mann Whitney U testi) neticesinde ise, Solvency II'nin şirketlerin açıklama gereklilikleri üzerinde beklenen etkilerinin, şirketlerin faaliyet alanına, sermaye yapısına ve ölçeğine göre anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p > 0,05$).

Araştırmaya katılan yöneticilerin Solvency II'nin uygulamaya girmesi durumunda şirketlerin açıklama gereklilikleri üzerinde beklenen etkilere ilişkin verdiği yanıtların maddelere göre dağılımı Şekil 7'de yer almaktadır.

Şekil 6: Solvency II'ye Geçişin Şirketlerin Açıklama Gereklilikleri Üzerinde Beklenen Etkileri

Solvency II ile öngörülen riske dayalı sermaye yeterliliği sistemi, mevcut sisteme göre daha fazla açıklama gerekliliği getirmektedir. Solvency II'nin en önemli özelliklerinden biri, hedef sermaye gereksinimi hesaplaması için, şirketlere, standart formül yerine denetim otoritelerinden onay alınması koşuluyla kısmen ya da tamamen kendi iç modellerini kullanma izni vermesidir. Şirketlerin kendileri tarafından, ihtiyaçları doğrultusunda geliştirilen iç modellerin şeffaflık ihtiyacını artırması ve dolayısıyla denetim otoriteleri ile diğer paydaşlara açıklama gerekliliklerinin daha önemli hale gelmesi beklenmektedir. Solvency II ile birlikte

artan açıklama gerekliliklerinin bir sonucu olarak, şirketler ile düzenleyici otoriteler ve şirketler ile diğer paydaşlar (yatırımcılar, müşteriler, reasürörler vb.) arasındaki ilişkilerin de artması beklenmektedir.

5. SONUÇ

Türk sigorta sektöründe faaliyet gösteren sigorta ve reasürans şirketlerinin Solvency II'ye uyum konusundaki hazırlık seviyelerinin belirlenmesi ve Solvency II düzenlemelerinin Türk sigorta sektörü üzerinde beklenen etkilerinin tespit edilmesi amacıyla bir anket çalışmasının gerçekleştirildiği bu çalışmada, Solvency II'ye uyum konusundaki hazırlık seviyesi ve Solvency II'nin etkileri bakımından, hayat ve hayat dışı şirketler arasında, yerli ve yabancı şirketler arasında ve küçük ve orta ölçekli şirketler arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığı da araştırılmıştır.

Türk sigorta sektöründe faaliyet gösteren yabancı şirketlerin ana sermayedarlarının ağırlıklı olarak Avrupa Birliği'nde faaliyet göstermesi nedeniyle, Solvency II konusunda, yabancı şirketlerin yerli şirketlere kıyasla daha fazla bilgi ve deneyime sahip olması beklenmektedir. Nitekim araştırma neticesinde, yabancı şirketlerin Solvency II'ye uyum konusundaki hazırlık seviyelerinin, yerli şirketlerden daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Benzer bir şekilde, orta ölçekli şirketlerin Solvency II'ye uyum konusundaki hazırlık seviyelerinin de, küçük ölçekli şirketlere göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Araştırma kapsamında, Türk sigorta sektörü üzerinde Solvency II'nin beklenen etkileri, genel etkiler, sermaye, ürün arzı ve fiyatlama politikası, organizasyon yapısı ve kurumsal yönetim sistemi ve açıklama gereklilikleri üzerinde beklenen etkiler başlıkları altında incelenmiştir. Araştırmaya katılan şirket yöneticilerinin yanıtları doğrultusunda, Türk sigorta sektörü üzerinde Solvency II'nin beklenen etkilerinin yüksek düzeyde olduğu, ancak söz konusu etkilerin şirketlerin faaliyet alanına, sermaye yapısına ve ölçeğine göre anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir.

Türk sigorta mevzuatının, Solvency II düzenlemelerine uyumu sürecinde dikkat edilmesi gereken en önemli husus, Türk sigorta sektörüne özgü ürün ve uygulamaların muhakkak göz önünde bulundurulması gerektiğidir. Solvency II, farklı bir sigortacılık kültürü tarafından geliştirilmiş bir düzenlemedir. Bu nedenle, Solvency II düzenlemelerinin aynen kabulü yerine, Türk sigorta sektörünün yapısı, ihtiyaçları ve risk eğilimi doğrultusunda en uygun duruma getirilmesi gerekmektedir.

Çalışma kapsamında Solvency II'ye geçişin etkileri sadece şirketler üzerinde araştırılmış olsa da, Solvency II, sigorta sektöründe düzenleme ve denetimden sorumlu kurumları da önemli ölçüde etkileyecektir. Bu nedenle, Solvency II'ye uyum sürecinde düzenleme ve denetim otoritelerinde de, Solvency II hakkında bilgi ve birikime sahip uzman personel ve mevcut personele ilişkin eğitim ihtiyacının ortaya çıkması beklenmektedir. Ayrıca Solvency II düzenlemelerinin Türk sigorta sektörüne uyarlaması ile ilgili olarak düzenleme ve denetim otoritelerinin de önemli boyutlarda bütçe ve zaman ayırması gerekmektedir.

Solvency II'ye uyum sürecinde Türk sigorta sektörü için Hazine Müsteşarlığı tarafından hâlihazırda ilan edilmiş net bir takvim bulunmamaktadır. Uyum sürecine ilişkin bir takvimin ortaya koyulmasıyla birlikte, sektördeki uyum çalışmalarının da hızlanması ve etkinleşmesi beklenmektedir. Ayrıca Türk sigorta sektörünün Solvency II'ye uyumu sürecinde yapılacak çalışmaların sektördeki tüm paydaşlarla etkileşim içinde gerçekleştirilmesi önem taşımaktadır.

KAYNAKLAR

- Acar, Onur (2007), Avrupa Birliği Solvency II Projesi, Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği (TSRSB).
- Avcıoğlu, Şule (2010, 10 Aralık), Türkiye Sigortacılık Sektörü Sayısal Etki Çalışmaları, QIS5 Konferansı, Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği (TSRSB), İstanbul.
- Avcıoğlu, Şule (2011, 23-24 Mayıs), Sigortacılık Sektöründe Sermaye Yeterliliği Düzenlemeleri, Sigortacılık Gözetim Sistemi ve Teknik Karşılıklar, Sigorta Zirvesi "Türk Sigorta Sektörü Modeli", İstanbul.
- Berk, Niyazi - Berk, Cem (2010). "Yükümlülük Karşılama Yeterliliği ve Riske Maruz Değerin Belirlenmesi", Marmara Üniversitesi İİBF Dergisi, Cilt XXIVX, Sayı II, s. 251-273.
- Buckham, David - Wahl, Jason - Rose, Stuart (2011), Executive's Guide to Solvency II, Wiley & SAS Business Series.
- Büyüköztürk, Şener (2012), Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı İstatistik, Araştırma Deseni SPSS Uygulamaları ve Yorum, 16. Baskı, PegemA Yayıncılık, Ankara.
- Comité Européen des Assurances (CEA) (2010, March), Why Excessive Capital Requirements Harm Consumers, Insurers and The Economy, Brussels.
- Çokluk, Ömay - Şekercioğlu, Güçlü - Büyüköztürk, Şener (2010), Sosyal Bilimler İçin Çok Değişkenli İstatistik SPSS ve LISREL Uygulamaları, PegemA Yayıncılık, Ankara.
- Directive 2009/138/EC of The European Parliament and of The Council of 25 November 2009 on the taking-up and pursuit of the business of Insurance and Reinsurance (Solvency II), Official Journal of the European Union, No: L 335, 17.12.2009.
- European Commission (EC), "Future rules (Solvency II/Omnibus II)", http://ec.europa.eu/internal_market/insurance/solvency/future/index_en.htm (17.03.2014).
- Gül, Talar - Cangir Üstün, Pınar - Sönmez, Aslı (2011, 05 Aralık), Finans Yöneticileri İçin Solvency II, X. Çözüm Ortaklığı Platformu, PwC Türkiye.
- Gür, Emine Olcay (2009), Avrupa Birliği'nde Solvency 2 Projesi ve Türkiye Sigorta Sektörünün Uyum Süreci, T.C. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı, Uzmanlık Tezi.

- Insurance Europe, “Solvency II”, <http://www.insuranceeurope.eu/key-issues/solvency-ii> (17.03.2014).
- Kalaycı, Şeref (2009), SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri, Asil Yayın, Ankara.
- Karasar, Niyazi (1995), Bilimsel Araştırma Yöntemleri, Nobel Yayın Dağıtım, İstanbul.
- Sandström, Arne, (2011), Handbook of Solvency for Actuaries and Risk Managers: Theory and Practice, Chapman & Hall/CRC Finance Series.
- Sipahi, Beril - Yurtkoru, E. Serra - Çinko, Murat (2008), Sosyal Bilimlerde Spss’le Veri Analizi, 2. Bası, Beta Yayıncılık, İstanbul.
- Swiss Re (2006), Solvency II: An Integrated Risk Approach for European Insurers, Sigma, No: 4.
- T.C. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı, Sigorta ve Reasürans İle Emeklilik Şirketlerinin Sermaye Yeterliliklerinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik, T.C. Resmi Gazete, 19.01.2008, Sayı: 26761.
- T.C. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı, Sigorta ve Reasürans İle Emeklilik Şirketlerinin İç Sistemlerine İlişkin Yönetmelik, T.C. Resmi Gazete, 21.06.2008, Sayı: 26913.

